



HELSINGIN KAUPUNGIN

# Vuoden 2019 talousarvioehdotuksen raami sekä talousarvio- ja taloussuunnitelmaehdotuksen 2019–2021 laatimisohteet

Khs 28.5.2018



Julkaisija Helsingin kaupungin Kaupunginkanslia  
Osoite PL 20 (Pohjoisesplanadi 11–13)  
00099 HELSINGIN KAUPUNKI  
Puhelin (09) 310 2505

Helmi Strategia ja Talous/Kaupungin toiminta ja talous/Talousarvio  
Tilaukset Helsingin kaupungin kaupunginkanslia  
puh. (09) 310 36271  
Jakelu sähköposti [anne.alanko@hel.fi](mailto:anne.alanko@hel.fi)

Helsingin kaupungin digipaino  
Helsinki 2018

28.5.2018

SISÄLLYSLUETTELO	Sivu
<b>1 JOHDANTO</b> .....	<b>1</b>
<b>2 KAUPUNKISTRATEGIA JA SEN TOTEUTTAMINEN</b> .....	<b>2</b>
<b>3 VUODEN 2019 TALOUSARVIOEHDOTUKSEN RAAMI</b> .....	<b>7</b>
<b>4 TALOUSARVIO- JA TALOUSSUUNNITELMAEHDOTUKSET</b> .....	<b>25</b>
KÄYTTÖTALOUS .....	25
TALOUSARVIOKIRJAAN SISÄLTÄVÄT PERUSTELUT .....	25
MENOT .....	26
SISÄISET TILAVUOKRAT.....	27
VAKUUTUSRAHASTOMAKSUT JA -KORVAUKSET .....	27
ARVONLISÄVERO.....	27
LUOTTOTAPPIOT .....	28
JÄSENMAKSUT .....	28
SPONSORIRAHAN KÄYTTÖ .....	28
TULOT .....	29
VALMISTUS OMAAN KÄYTTÖÖN.....	29
POISTOT.....	29
<b>5 HENKILÖSTÖ</b> .....	<b>30</b>
HENKILÖSTÖSUUNNITTELU .....	30
HENKILÖSTÖSTÄ TOIMITETTAVA AINEISTO .....	30
VIRKOJEN PERUSTAMINEN JA LAKKAUTTAMINEN.....	30
PALKAT.....	31
TULOSPALKKIOT.....	31
HENKILÖSTÖKORVAUKSET.....	31
LOMAPALKKOJEN JA NIIHIIN LIITTYVIEN HENKILÖSIVUKULUJEN JAKSOTUS .....	31
HENKILÖSIVUKULUT .....	32
PALKKOJEN LASKENTA.....	32
TYÖHYVINVOINTITOIMINTA.....	33
OSAAMISEN KEHITTÄMINEN .....	33
<b>6 TILAT</b> .....	<b>34</b>
<b>7 INVESTOINTIOSA</b> .....	<b>35</b>
INVESTOINTIEHDOTUKSET .....	35
TILAHANKKEET, LIIKUNTAPAIKAT JA ULKOILUALUEET .....	35
INFRARAKENTAMINEN .....	36
IRTAIN OMAISUUS.....	37
KUNNAN LIIKELAITOSTEN INVESTOINNIT .....	37
PYSYVIEN VASTAAVIEN HYÖDYKKEET .....	37
HINTATASO.....	38
<b>8 ERILLISKYSYMYKSET</b> .....	<b>38</b>
YMPÄRISTÖASIOIDEN HALLINTA JA SEURANTA .....	38
KEHITTÄMISHANKKEET.....	38
INNOVAATORAHASTON KÄYTTÖ .....	39
OSALLISTUVA BUDJETOINTI .....	39
TIETOTEKNIIKAN KUSTANNUKSET JA HANKKEET .....	39
<b>9 TALOUTTA JA TOIMINTAA KOSKEVAT OHJEET JA SÄÄNNÖT</b> .....	<b>41</b>

28.5.2018

---

KUNTALAKI .....	41
KUNTAJAOSTON OHJEET .....	41
KAUPUNGIN HALLINTOSÄÄNTÖ .....	42
JHS SUOSITUS .....	42
<b>10 TALOUSARVIOALOITTEET .....</b>	<b>45</b>
<b>11 MUUT OHJEET .....</b>	<b>45</b>
MUODOLLINEN ASU JA MÄÄRÄAJAT .....	45
EHDOTUSTEN TARKKUUS .....	46
TOIMITETTAVA AINEISTO .....	46
TIEDUSTELUT JA LISÄOHJEET .....	47

28.5.2018

---

## 1 JOHDANTO

Kuntalain mukaan valtuuston on vuoden loppuun mennessä hyväksyttävä kunnalle seuraavaksi kalenterivuodeksi talousarvio. Hyväksymisen yhteydessä valtuuston on hyväksyttävä myös kolmea tai useampaa vuotta koskeva taloussuunnitelma. Talousarviovuosi on taloussuunnitelman ensimmäinen vuosi.

Kaupungin hallintosäännön mukaan Khs päättää vuosittain talousarvion laatimisohteista sekä talousarvion noudattamisohteista. Talousarvion laatimisohteissa annetaan toimialoille ja liikelaitoksille ohjeet talousarvion ja -suunnitelman laatimiseksi. Laatimisohteiden käsittelyn yhteydessä Khs voi hyväksyä talousarvion valmistelutyötä ohjavia kannanottoja. Hallintosäännön mukaan investointitarkastelu laaditaan kymmeneksi vuodeksi.

Vuoden 2019 talousarvion laatimisohteissa annetaan kaupungin käyttötalousmennoille ja investointitasolle euromääräinen raami vuodelle 2019 perustuen kaupunkistrategian 2017–2021 taloustavoitteisiin.

Kaupunkistrategia on kaupungin keskeisin toimintaa ohjaava asiakirja ja johtamisen väline. Kaupunkistrategian toteuttamisen ja seurannan keskeinen väline on kaupungin talousarvio ja taloussuunnitelma.

Lauta- ja johtokuntien tulee antaa talousarvioehdotuksensa 28.8.2018 mennessä.

28.5.2018

---

## 2 KAUPUNKISTRATEGIA JA SEN TOTEUTTAMINEN

Kuntalain 7 luvun 37 §:n mukaan *kunnassa on oltava kuntastrategia, jossa valtuusto päättää kunnan toiminnan ja talouden pitkän aikavälin tavoitteista.*

*Kuntastrategiassa tulee ottaa huomioon:*

- 1) kunnan asukkaiden hyvinvoinnin edistäminen;*
- 2) palvelujen järjestäminen ja tuottaminen;*
- 3) kunnan tehtäviä koskevissa laeissa säädetyt palvelutavoitteet;*
- 4) omistajapolitiikka;*
- 5) henkilöstöpolitiikka;*
- 6) kunnan asukkaiden osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuudet;*
- 7) elinympäristön ja alueen elinvoiman kehittäminen.*

Kuntastrategian tulee perustua arvioon kunnan nykytilanteesta sekä tulevista toimintaympäristön muutoksista ja niiden vaikutuksista kunnan tehtävien toteuttamiseen. Kuntastrategiassa tulee määritellä myös sen toteutumisen arviointi ja seuranta. Kuntastrategia tarkistetaan vähintään kerran valtuuston toimikaudessa.

Kuntalaissa todetaan myös, että kunnan toimintaa johdetaan valtuuston hyväksymän kuntastrategian mukaisesti. Kunnanhallitus johtaa kunnan toimintaa, hallintoa ja taloutta. Kunnanjohtaja johtaa kunnanhallituksen alaisena kunnan hallintoa, taloudenhoitoa ja muuta toimintaa. Valtuusto voi päättää, että kunnanjohtajan sijasta kuntaa johtaa pormestari.

Kuntastrategiassa tulee ottaa huomioon kunnan taloudelliset realiteetit ja kehitysnäkymät ja kuntastrategian tulee ohjata kunnan taloussuunnittelua. Kuntastrategia tulee ottaa jatkossa entistä paremmin huomioon kunnan talousarvion ja -suunnitelman laatimisessa. Kunnan strateginen suunnittelu ja taloussuunnittelu kytkeytyvät siten tulevaisuudessa nykyistä tiukemmin yhteen.

Kuntalaki edellyttää kunnan toiminnalta tavoitteellisuutta ja suunnitelmallisuutta. Kaupunginvaltuuston ja kunnan muiden toimielinten on talousarviossa ja -suunnitelmassa sekä niihin perustuvissa käyttösuunnitelmissa ja erillisbudjeteissa hyväksyttävä toimintaa ja taloutta koskevat tavoitteet. Talousarviossa ja -suunnitelmassa hyväksytään sekä kunnalle että kuntakonsernille toiminnan ja talouden tavoitteet siten, että talousarvio ja -suunnitelma toteuttavat kuntastrategiaa ja edellytykset kunnan tehtävien hoitamiseen turvataan ottaen huomioon kuntakonsernin talouden vastuut ja velvoitteet.

Kaupunginvaltuuston 16.11.2016 hyväksymässä 1.6.2017 voimaan tulleessa hallintosäännössä kuntastrategiasta käytetään termiä kaupunkistrategia. Kaupunkistrategia on kaupungin keskeisin toimintaa ohjaava asiakirja ja johtamisen väline. Kaupunkistrategian toteuttamisen ja seurannan keskeinen väline on kaupungin talousarvio ja taloussuunnitelma.

28.5.2018

---

Kaupunkistrategia vahvistaa kaupungin toiminnan ohjaamista kokonaisuutena ja kaupungin kokonaisuuden huomioiden. Kaupunkistrategia on valtuuston tärkein ohjausväline kaupungin toiminnan ja talouden pitkäjänteisessä johtamisessa ja ohjauksessa. Kaupunkistrategia esitetään vuosittain kaupungin talousarvion yleisperusteluosassa. Valtuustokauden aikana kaupunkistrategia tarkistetaan tarpeen mukaan, mikäli kaupungin toimintaympäristössä tapahtuu merkittäviä kaupungin toimintaan tai talouteen vaikuttavia muutoksia.

Hallintosäännön mukaan (10 luku *Toimialalautakunnan yleinen toimivalta*) toimialalautakunta valvoo, että toimialan toiminta on kaupunkistrategian ja talousarvion sekä kaupunginvaltuuston ja kaupunginhallituksen asettamien tavoitteiden mukaista.

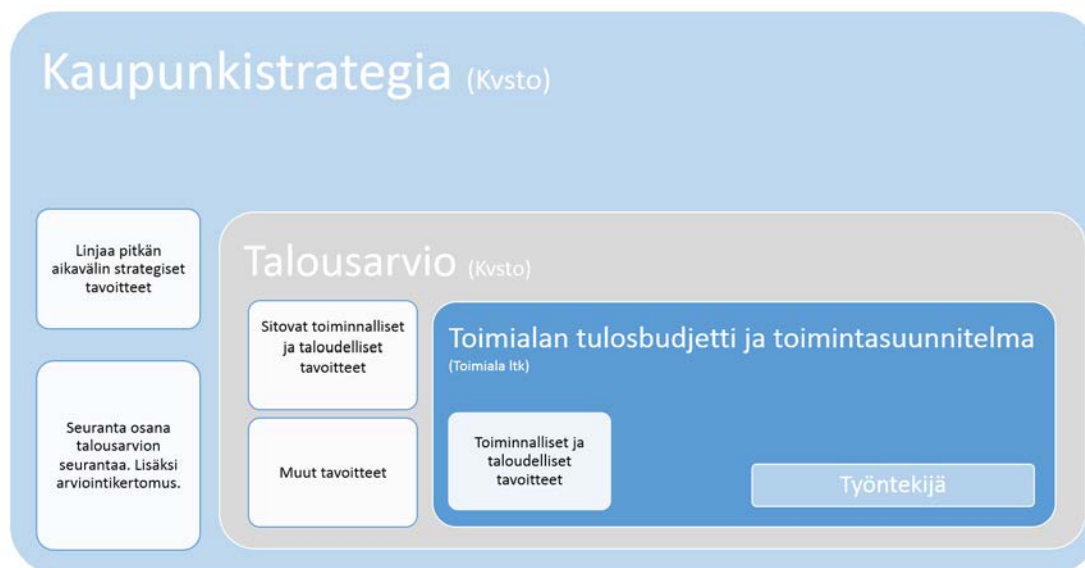
Hallintosäännön mukaan (5 luku *Johtavat viranhaltijat*) johtavien viranhaltijoiden tehtävänä on suunnitella, seurata ja valvoa johtamansa hallinnollisen kokonaisuuden toimintaa sekä vastata sen tuloksellisuudesta ja tavoitteiden saavuttamisesta. Johtavien viranhaltijoiden tehtävänä on myös johtamansa hallinnollisen kokonaisuuden strateginen ohjaus sekä suorituskyvyn ja toiminnan tuloksellisuuden kehittäminen ja ylläpito.

## **Helsingin kaupunkistrategia 2017–2021**

Kaupunginvaltuusto hyväksyi 27.9.2017 kaupunkistrategian vuosiksi 2017–2021. Kaupunkistrategia on lähtökohtana valmisteltaessa talousarvioehdotusta sekä muita valtuustokauden talousarvioita ja toimenpiteitä. Kaupunginvaltuusto päätti myös, että strategian toteuttamista arvioidaan ja seurataan osana vuosittaista talouden ja toiminnan seurantaa. Valtuustokauden puolivälissä tehdään etenemisen tarkastelu.

Helsingin kaupunkistrategia 2017–2021 korvaa erillishjelmat ja vastaavat, eikä toimialaoilla laadita omia strategioita, ohjelmia tai vastaavia. Kaupunkistrategia linjaa pitkän aikavälin tavoitteet. Kaupunkistrategiaa toteutetaan talousarvion ja taloussuunnitelman sekä toimialojen tulosbudjetin ja toimintasuunnitelmien kautta.

28.5.2018



Kaupunkistrategia ohjaa talousarvion 2019 valmistelua. Lauta- ja johtokuntien tulee toteuttaa strategian tavoitteita toimintasuunnitelmaa ja tulosbudjettia hyväksyessään. Kaupunkistrategian mukaisesti hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen koordinaatiota vahvistetaan Helsingissä. Talousarviossa tulee esittää hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen keskeiset toimenpiteet.

Sitovien toiminnallisten tavoitteiden tulee perustua kaupunkistrategiaan. Toimialojen tulee sitovia toiminnallisia ja taloudellisia tavoitteita asettaessaan kiinnittää huomiota siihen, että tavoitteet ovat toimialatasoisesti merkitseviä ja antavat riittävän kuvan toimialan toiminnasta. Tavoitteiden tulee olla toteutettavissa annetuilla määrärahoilla ja tavoitteiden toteutumisen mittaamisen tulee olla selkeää. Tavoitteiden toteutuminen tulee pystyä dokumentoimaan ja tietolähde osoittaa.

## Kaupunkistrategian mittarit

Kaupunginhallitus hyväksyi 12.3.2018 kaupunkistrategian kaupunkitason mittarit. Kaupunginhallitus kehotti keskushallintoa ja toimialoja ottamaan mittarit huomioon vuoden 2019 talousarvion tavoitteita, toimenpiteitä ja toiminnan mittausta valmisteltaessa.

### ***Mittareiden tyypittely ja luokittelu***

Kaupunkistrategian mittarit on tyypitelty

- muutosmittareihin (ilmentävät muutosta ja kehitystä)
- vaikuttavuusmittareihin (kaupunki kohdistaa erityisiä toimia)
- toiminnan mittareihin (toiminta tai toimenpiteet).



28.5.2018

---

Mittarit on luokiteltu strategian teemakokonaisuuksien Kestävän kasvun turvaaminen, Uudistuvat palvelut ja Vastuullinen taloudenpito mukaisesti. Jokaiselle teemakokonaisuudelle on muodostettu strategian sisällön pohjalta 1–8 alateemaa.

### **Kaupunkistrategian mittareiden raportointi ja mittarityön jatko**

Kaupunkistrategian mukaisesti mittarointi on kytketty toiminnan ja talouden suunnittelurytmiin. Vaikka pääosa mittareista päivittyy kerran vuodessa tai harvemmin, kaikki mittarit raportoidaan neljä kertaa vuodessa.

Kaupunkistrategian mittaristo muodostaa hierarkkisen kokonaisuuden, jossa eri tasot kytkeytyvät toisiinsa. Toimialojen tulee talousarvion tavoitteissa, toimenpiteissä ja toiminnan mittauksessa ottaa huomioon kaupunkitason mittarit, jotta kaupunkitason mittarit, toimialojen mittarit ja TA-mittarit sekä palvelujen mittarit muodostavat yhtenäisen kokonaisuuden. Toimialojen ja TA-mittareiden tulee osoittaa, kuinka toimiala edistää tai tukee kaupunkitason mittareiden tavoitetason toteutumista. Kaupunkitason mittarit suuntaavat resursseja.

Mittarikokonaisuus on yhtenä lähtökohtana keskushallinnon ja toimialojen vuoden 2019 talousarviovalmisteluun. Toimialatason ja TA-mittarit päätetään lopullisesti kuuluvana vuonna lautakuntien ja kaupunginvaltuuston talousarviokäsittelyn jälkeen.

Kehitettävien mittareiden valmistelu organisoidaan projektiksi kanslian ja toimialojen toiminnan ja talouden suunnittelun yhteistyönä. Kehitettävillä mittareilla täydennetty mittarikokonaisuus viedään kaupunginhallituksen käsiteltäväksi alkuvuodesta 2019.

***Liitteenä ovat kaupunkistrategian kaupunkitason mittarit.***

### **Valtuustokauden suunnittelu**

Kaupunkistrategia ohjaa valtuustokauden suunnittelua. Kaupunkistrategian pohjalta on käynnistetty kaupunkiyhteisiä, kaupungin johtoryhmän johtamia hankkeita:

1. strategia nuorten syrjäytymishaasteen ratkaisemiseen
2. hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen koordinoinnin ja johtamisrakenteen valmistelu
3. kiinteistöstrategia
4. kävelykeskustan laajentamisen ja maanalaisen kokoojakadun edellytykset
5. liikkumisohjelma
6. merellinen strategia
7. maapoliittisten linjausten valmistelu.

Kaupunkistrategiaan kuuluvana uutena suunnitteluelementtinä aloitettiin kaupunki-yhteinen ja toimialojen yhteispinnat aikatauluttava neljän vuoden kokonaissuunnitelman valmistelu vuoden 2019 talousarviosuunnittelun lähtötiedoksi. Suunnittelua on tehty kaupunginkanslian ja toimialojen yhteissuunnitteluna.

28.5.2018

Kaupunkistrategiasta on tunnistettu toimialojen välisen yhteissuunnittelun kautta useammalle toimialalle tai kaikille toimialoille yhteisiä teemoja, jotka vaativat kaupunkiyhteistä suunnittelua talousarvioon 2019 ja taloussuunnitelmaan 2019 - 2021.

Tunnistetut teemat ovat:

1. asiakaskokemus ja asiakastyytyväisyys
2. hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen (lapset ja nuoret, ikääntyneet)
3. osallisuus
4. palvelujen saavutettavuus
5. työllisyys
6. elinkeinopoliittiset toimenpiteet
7. harrastustoiminta
8. elävät kaupunginosat
9. bulevardien suunnittelu ja liikennejärjestelmä
10. kaupungin tilojen käyttö.

Edellä mainittujen lisäksi yhteistä suunnittelua ja koordinoitua vaativia teemoja ovat mm. päästövähennysohjelma, johtaminen ja toimintakulttuuri sekä digitalisaatio ja asiakkaiden digiratkaisut. Valtuustokauden suunnittelua kuvaa alla oleva kuva.

Tunnistetuissa teemoissa yhteistyötä ja suunnittelua parannetaan ja yhdenmukaistetaan vuoden 2019 talousarvion sekä toimialojen toimintasuunnitelmien ja tulosbudjettien valmistelussa. Toimialojen ja liikelaitosten tulee osallistua kaupunginkanslian koordinoimaan työhön. Lisäksi toimialojen ja liikelaitosten tulee myös itse huolehtia tarvittavasta yhteisvalmistelusta edellä mainittujen teemojen osalta talousarviovalmistelussa ja toteuttamisessa.

Sekä kaupunkiyhteisten hankkeet että tunnistetut yhteissuunnittelun teemat tulee huomioida talousarvion tavoitteissa, toimenpiteissä ja toiminnan mittauksessa.



28.5.2018

---

### 3 VUODEN 2019 TALOUSARVIOEHDOTUKSEN RAAMI

Alla oleva osio taloustilanteesta sekä julkisen talouden tilasta perustuu valtiovarainministeriön 13.4.2018 julkaisemiin taloudelliseen katsaukseen (sisältyy vuosien 2018 – 2020 taloudellista kehitystä koskeva ennuste) ja julkisen talouden suunnitelmaan 2019 – 2022 ja valtionvarainministeriön helmikuun 2017 julkaisuun Suomen julkisen talouden näkymistä ja haasteista.

Maailmantalouden kasvu kiihtyy vielä vuonna 2018, minkä jälkeen talouskasvu jatkuu hitaampana. Erityisesti Yhdysvalloissa kasvu on tänä vuonna nopeaa. Hiljattain hyväksytyin verouudistuksen odotetaan kiihdyttävän edelleen jo nopeaa talouskasvua, mutta samalla myös heikentävän julkisen talouden tilaa. Euroalueella vahva kasvu jatkuu, luottamus on korkealla ja investoinnit ovat elpyneet lähelle kriisiä edeltävää tasoa. Vaikka inflaatio-odotukset ovat yhä vaihtelevia, inflaation odotetaan kiihtyvän ennustejakson loppua kohden.

Vuonna 2018 Suomen BKT:n ennustetaan kasvavan 2,6 %. Merkit talouskasvun jatkumisesta ovat edelleen suotuisat. Näitä ovat mm. teollisuuden uusien tilausten ja elinkeinoelämän tuotanto-odotusten kasvu sekä kasvukeskusten vahvana jatkuva rakennustoiminta. Toisaalta kasvun rajoitteistakin on viitteitä, sillä monella toimialalla on pulaa ammattitaitoisesta työvoimasta ja kysynnän puute on viime vuoden loppua yleisempää monella yksityisen liike-elämän toimialalla.

Vuonna 2019 talouskasvu hidastuu 2,2 prosenttiin. Inflaation kiihtyminen hidastaa kotitalouksien reaalisten käytettävissä olevien tulojen kasvua. Yksityisen kulutuksen kasvun hidastuminen kohentaa kotitalouksien säästämisastetta.

Vuonna 2020 BKT kasvaa 1,8 %. Yksityisen kulutuksen kasvu hidastuu edelleen, vaikka palkkasumman kasvu jatkuu ansiotason kasvun kiihtyessä. Inflaation nopeutuessa reaalityulojen kasvu kuitenkin hidastuu.

Taloudellisen aktiviteetin laajapohjainen ja nopea voimistuminen paransi työllisyyttä vuoden 2017 aikana. Työllisyyden paraneminen voimistui vuodenvaihteen molempin puolin poikkeuksellisen nopeasti ja työllisyysasteen trendi on noussut jo 71 prosentin tuntumaan.

Vahvana jatkuva talouskasvu ja voimistunut työvoiman kysyntä nostavat vuonna 2018 työllisten määrän 1,8 %:a edellisvuotta korkeammaksi. Työllisyyden kasvu jatkuu nopeana koko ennustejakson ajan ja työllisyysaste nousee 72,5 prosenttiin vuonna 2020. Työttömyysasteen hidas lasku johtuu ainakin osittain piilotyöttömien sekä muiden työvoiman ulkopuolella olevien aktivoitumisesta työnhakuun, mikä on normaalia suhdannetilanteen parantuessa. Vaikka työttömyys onkin vähentynyt epätasaisesti, työttömien ja piilotyöttömien yhteenlaskettu määrä on laskenut melko tasaisesti vuoden 2016 alkupuolelta lähtien. Työttömyysaste laskee tasaisesti ennustejaksolla ja päättyy 7,0 prosenttiin vuonna 2020.

28.5.2018

---

Yksityiset investoinnit kasvavat ennustejaksolla keskimäärin 3,5 - 4 %:a vuodessa, mutta niiden kasvu jatkuu viime vuosia hitaampana. Tästä huolimatta yksityiset investoinnit suhteessa BKT:hen nousevat ennustejakson lopulla noin 20 prosenttiin ja ylittävät jo selvästi vuoden 2008 toisen neljänneksen suhdannehuipun.

Helsingin seudun tuotannon kasvu jatkui vuoden kolmannella neljänneksellä, jolloin tuotanto nousi ennakkoarvion mukaan 3 prosenttia edellisvuodesta. Seudun kasvu on jatkunut melko vakaasti noin kolmen prosentin tasolla jo kahden vuoden ajan. Koko maan tuotanto kasvoi vuoden kolmannella neljänneksellä lähes samaa tahtia kuin Helsingin seudulla. Kasvu kohdistui kaikille toimialoille. Palvelualoilla kasvu oli voimakkainta kuljetuksessa ja varastoinnissa, majoitus- ja ravitsemustoiminnassa, liike-elämän palveluissa sekä kaupan alalla.

Taloukasvu ja työllisyystilanteen paraneminen vahvistavat julkista taloutta lähivuosina. Myös menojen kasvua hillitsevät ja julkista palvelutuotantoa tehostavat toimet kohentavat julkisen talouden tilaa. Julkinen talous tasapainottuu ja kääntyy hieman ylijäämäiseksi yli kymmenen vuotta jatkuneen epätasapainon jälkeen vuosikymmenen vaihteessa. Valtiontalouden menot ovat kuluvana vuonna vielä selväsi tuloja suuremmat, mutta myös valtiontalouden epätasapaino pienenee vähitellen. Bruttokansantuotteen kasvu ja sopeutustoimet alentavat julkisyhteisöjen velkaa suhteessa bruttokansantuotteeseen. Julkisen talouden velkaantuminen jatkuu silti edelleen 2020-luvun alkuvuosina.

Julkisen talouden pitkän aikavälin haasteet eivät ole olennaisesti muuttuneet. Suidanteen tasaannuttua taloukasvu hidastuu selvästi, eikä riitä kattamaan väestön ikärakenteen muutoksen vuoksi nopeasti kasvavia julkisia menoja. Väestön ikääntyminen kasvattaa hoito- ja hoivamenoja ja heikentää julkista taloutta 2030-luvulle saakka, jos menojen kasvua ei kyetä hillitsemään rakenteellisin uudistuksin. Myös puolustusvoimien hävittäjähankintojen rahoitus kasvattaa valtiontalouden alijäämää 2020-luvulla.

Valtiovarainministeriön ennusteen mukaan maailmantalouden ennusteen riskit painottuvat yhä jonkin verran alasuuntaan. Kauppapoliittisten kiistojen kärjistyminen voi hidastaa maailmankaupan kasvua. Positiivisena riskinä nähdään erityisesti euroalueen odotuksia suotuisampi talouskehitys. Tämä parantaisi Suomen vientinäkymiä. Myös kehittyvissä talouksissa kasvu voi osoittautua ennustettua suotuisammaksi. Viennin maantieteellisen jakauman monipuolistuminen onkin yksi positiivinen riski. Lisäksi palveluviennin suotuisan kehityksen jatkuessa viennistä saatava arvonlisäys voi kasvaa.

28.5.2018

---

## Julkisen talouden suunnitelma ja kuntatalousohjelma

Julkisen talouden suunnitelma kokoaa julkista taloutta koskevan päätöksenteon. Suunnitelmassaan hallitus tarkastelee julkista taloutta kokonaisvaltaisesti ja tekee linjauksia ja valintoja, jotka muodostavat perustan myöhemmälle lainsäädännön ja budjetin valmistelulle. Julkisen talouden suunnitelma sisältää valtiontaloutta, kuntataloutta, lakisääteisiä työeläkelaitoksia ja muita sosiaaliturvarahastoja koskevat osat.

Julkisen talouden suunnitelmaan sisältyy kuntatalouden ohjausjärjestelmä, jolla pyritään turvaamaan kuntatalouden pitkän aikavälin tasapainoinen kehitys. Yksi osa ohjausjärjestelmää on kuntatalousohjelma. Kuntatalousohjelma valmistellaan julkisen talouden suunnitelman yhteydessä, ja se kattaa koko kuntatalouden.

Kuntatalousohjelman 2019 – 2020 mukaan kuntatalouden tilanne on kohentunut huomattavasti muutaman viime vuoden aikana. Suotuisaan kehitykseen ovat myötävaikuttaneet useat eri tekijät. Hyvän taloustilanteen ansiosta verotulot ovat kasvaneet odotettua paremmin, ja toimintamenot ovat puolestaan kehittyneet varsin maltillisesti mm. kilpailukykyopimuksen sekä kuntatalouteen kohdistuneiden kuntien ja osin valtion sopeutustoimien ansiosta. Vuonna 2017 kuntien lainakanta laski ensimmäisen kerran vuoden 2000 jälkeen, yhteensä noin 100 milj. eurolla.

## Helsingin kaupungin taloudellinen tilanne vuoden 2018 keväällä

Vuosi 2017 oli Helsingin kaupungin taloudessa talousarviossa odotettua myönteisempi. Kaupungin toimintakate toteutui talousarviota parempana, ja verotulot kasvoivat talousarviossa ennakoitua enemmän. Myös korkomenot toteutuivat talousarviota pienempinä. Vuosikate toteutui noin 360 miljoonaa euroa talousarviota parempana ja hieman edellisvuoden tasoa paremmin.

Kaupungin tulorahoitus riitti talousarviossa ennakoitua paremman verotulokehityksen ansiosta kattamaan investoinnit. Vuonna 2017 toiminnan ja investointien rahavirta muodostui 245 miljoonaa euroa positiiviseksi. Helsingin investointitaso suhteessa poistoihin on merkittävästi muita suuria kaupunkeja korkeampi.

Kaupungin käyttömenot alittivat talousarvion johtuen pääasiassa Länsimetron liikennöinnin aloittamisen viivästymisen vaikutuksesta HKL:n menoihin ja HSL:n mak-suosuuteen. Kaupungin menot toteutuivat myös edellisvuotta pienempinä johtuen perustoimeentulotuen maksatuksen siirtymisestä KELA:lle. Vertailukelpoisesti tarkastellen menokasvu jäi matalaksi, vain noin 0,6 prosenttiin. Myös muilla suurilla kaupungeilla kehitys on ollut vastaava.

Verotulot toteutuivat 247 miljoonaa euroa talousarviota korkeampina ja vuoteen 2016 verrattuna verotuloja kertyi 5,5 prosenttia enemmän. Kunnallisveroja kertyi 0,3 prosenttia vuotta 2016 enemmän. Yhteisöveroja kertyi 33 prosenttia enemmän kuin vuonna 2016. Marraskuussa 2017 kaupunginvaltuusto teki päätöksen kunnallisveroprosentin alentamisesta 18,5 prosentista 18 prosenttiin vuodelle 2018.

28.5.2018

Helsingin kaupungin tämänhetkinen investointitaso on aikaisempaan nähden korkea, mikä kertoo kaupungin vahvasta kasvusta. Kaupungin toteutunut investointitaso HKL-liikelaitoksen joukkoliikenneinvestoinnit huomioiden on vuosina 2016 ja 2017 ollut yli 650 milj. euron tasolla, mikä on ollut noin 100 miljoonaa euroa enemmän kuin edeltävinä vuosina. Kuluvan vuoden talousarvion mukainen investointitaso on edelleen selvästi vuosien 2016 ja 2017 toteutunutta tasoa suurempi.

Kaupungin investoinnit vuonna 2017 ilman liikelaitosten investointeja olivat 545,7 miljoonaa euroa (486 miljoonaa euroa vuonna 2016 ja 388 miljoonaa euroa vuonna 2015). Investointeihin käytettävissä olleista määrärahoista käytettiin 81 prosenttia (78 prosenttia vuonna 2016 ja 68 prosenttia vuonna 2015). Määrärahan käyttöaste on lisääntynyt aikaisempiin vuosiin verrattuna, koska vuonna 2014 alkanut rakentamisen korkeasuhdanne on jatkunut edelleen.

Päättäneellä strategiakaudella tavoitteena oli rahoittaa edellisvuosia merkittävästi suurempi osuus investoinneista tulorahoituksella ja kiinteän omaisuuden myyntituloilla. Maanmyyntitavoite oli 100 miljoonaa euroa. Vuonna 2017 maanmyyntituloja kertyi 143 miljoonaa euroa. Rakennusten ja osakkeiden myyntitavoite oli 35 miljoonaa euroa. Vuoden 2017 myyntitulot olivat yhteensä 46 miljoonaa euroa. Merkittävä maan ja rakennusten myyntikohde oli Metropolia Ammattikorkeakoulu Oy:n käytössä olevat kiinteistöt.

Uusia pitkäaikaisia talousarviolainoja ei vuonna 2017 nostettu. Kaupungin lainakanta aleni 1 206 miljoonaan euroon (sisältäen HKL:n lainat). Pitkäaikaisia lainoja lyhennettiin yhteensä 165 miljoonaa euroa, mikä rahoitettiin ylijäämäisestä toiminnan ja investointien rahavirrasta. Kaupungin varsinaisten omien kassavarojen määrä kasvoi vuonna 2017 yhteensä 184 miljoonaa euroa.

Miljoonaa euroa	Käyttö	Käyttö	Käyttö	Käyttö
	2014	2015	2016	2017
Vuosikate (ilman maan myyntituloja)	481	260	569	679
Maanmyyntitulot	105	104	240	143
Rakennusten ja osakkeiden myynti	19	8	25	46
Vuosikate sekä kaupungin maan, rakennusten sekä osakkeiden myyntitulot yhteensä	605	372	834	868
Investoinnit	549	493	663	620
Erotus	56	-121	171	248

28.5.2018

---

## Maakunta- ja sote-uudistus vaikuttaa kaupungin talouteen

Suunnitteilla oleva maakunta- ja sote-uudistus aiheuttaa kaupungin tulevien vuosien talouteen poikkeuksellista epävarmuutta. Maakuntauudistuksen toteutuessa maakunnalle siirtyvien verotulojen ja menojen jälkeen kaupungin verorahoitus suhteessa kasvavan kaupungin investointitarpeeseen alenee merkittävästi. Kunnallisverokertymästä poistuisi noin kaksi kolmannesta, minkä seurauksena kaupungin euromääräinen verotulokasvu olisi olennaisesti nykyistä pienempi. Kaupungin nykyinen lainakanta jää uudistuksessa kaupungin vastuulle, mikä tarkoittaa kaupungin suhteellisen velkaantuneisuuden olennaista kasvua. Uudistuksen jälkeen valtionrahoituksen suhteellinen merkitys kaupungin tulo- ja rahoituksessa tulisi olemaan nykyistä suurempi, mikä lisää osaltaan rahoituksellista epävarmuutta.

Kasvavan kaupungin investointitaso säilyy muutostilanteessa lähes ennallaan ja pidemmällä aikavälillä investointitarpeiden kasvu kiihtyy. Verotulojen kasvu on viime vuosina ollut yksi tärkeimmistä talouden tasapainoa ylläpitäneistä tekijöistä, vaikka kaupungin investointitaso on kasvanut.

Maakunnille määriteltyjen tehtävien rahoitus perustuu kunnista siirtyvien tehtävien tilastoituneisiin kustannuksiin. Vuosina 2018–2019 koottavat tilastoituneet kustannukset ovat epävarmoja ja eivät siten kuvaa todellisuudessa kunnilta poistuvia kustannuksia. Selkeää käsitystä siitä, mitkä tehtävistä ja kustannuksista tulevat todellisuudessa siirtymään pois kunnan palvelutuotannosta ei toistaiseksi ole olemassa. Kunnilta poistuvien tulojen siirto päätetään asiallisesti osana lainsäädäntöä, mutta todellisuudessa siirtyvät kustannukset hahmottuvat vasta myöhemmin vuosina 2019–2020.

Uudistus ei huomioi kattavasti kunnalle kohdistuvia kustannuksia. Kuntien katettavaksi jää siirtymävaiheessa päällekkäisiä kustannuksia liittyen tukitoimintoihin sekä korvaavista järjestelmistä aiheutuvia kustannuksia, kuten osa pelastuslaitoksen tehtäviin liittyvistä rajapinnoista. Kustannusten rahoitus poistuu kuitenkin kunnilta rahoitusmallin muutoksessa.

Kasvavan kaupungin on huolehdittava investointikyvystään kaikissa oloissa. Varautuminen mahdollisen maakunta- ja sote-uudistuksen tuomiin heikennyksiin ja epävarmuuksiin kaupungin rahoituksellisessa asemassa edellyttää erityistä vastuullisuutta kaupungin taloudenpidossa kaupunkistrategian taloustavoitteiden mukaisesti.

28.5.2018

---

## RAAMI 2019

Kaupungin vuoden 2019 talousarvioraamin ja taloussuunnitelman 2019 - 2021 lähtökohtana on kaupunkistrategian taloustavoitteet.

Kuntien ja myös Helsingin kaupungin rahoituspohja muuttuu perusteellisesti maakunta- ja sote-uudistuksen myötä. Muutoksen lopullisiin vaikutuksiin kaupungin talouteen liittyy vielä huomattavaa epävarmuutta, joten kaupungin lainakannan kasvattamista on perusteltua tässä tilanteessa hillitä. Näin varaudutaan myös kaupungin kasvun edellyttämien investointien rahoittamiseen 2020-luvulla.

Raamissa 2019 kaupungin toimintamenojen kasvu on mitoitettu strategian mukaisesti asukasmäärän kasvuun ja kustannustason nousuun vähennettynä vuotuisella -0,5 % tuottavuuden parantamisen tavoitteella.

Tuoreimmilla kustannustason nousun ja väestönkasvun ennusteilla strategiatavoitteen mahdollista toimintamenojen kasvu (TA-kohtien määrärahat sisäiset erät huomioiden ja ilman liikelaitoksia sekä rahastoja tarkastellen) on 3,28 % vuoden 2018 talousarvion vastaavia menoja suurempi.

Arvio toimintamenojen kasvutavoitteeseen vaikuttavasta kustannustason muutoksesta (peruspalvelujen hintaindeksi) vuonna 2019 on kasvanut vuoden 2018 talousarvion yhteydessä käytössä olleesta ennusteesta. Tuoreimman huhtikuun ennusteen mukaan peruspalvelujen hintaindeksin muutoksen arvioidaan olevan 0,6 % vuonna 2018 (ei muutosta syyskuun 2018 ennusteeseen), 2,6 % vuonna 2019 (1,3 % syyskuun 2018 ennusteessa), 1,6 % vuonna 2020 ja 2,2 % vuonna 2021.

Huhtikuun 2018 arvion mukaan väestönkasvu vuosina 2018–2020 on hieman alle 1,2 % tasoa eli hidastuu hieman vuoden 2017 toteutuneesta tasosta. Uusi väestöennuste valmistuu kesäkuussa.

Raamin 2019 mukaisten määrärahojen vertailua edellisen toteutuneen tilinpäätöksen eli vuoden 2017 toteumaan vaikeuttaa se, että uudet toimialat aloittivat toimintansa 1.6.2017. Näin ollen useimmille uusille TA-kohdille ei ole 2017 koko kalenterivuodelle virallisia tilinpäätöksen mukaisia toteumatietoja, vaan tässä asiakirjassa jäljempänä esitetyissä raamitaulukoissa vuoden 2017 toteumatiedot perustuvat erikseen tehtyihin arviolaskelmiin.

Toimialojen tulee varautua toiminnassaan kulloinkin voimassa oleviin virka- ja työehtosopimuksiin raamin puitteissa. KVTES:n järjestelyerää varten raamiin on tehty keskitetty määrärahavaraus, joka kohdennetaan toimialoille paikallisneuvottelujen jälkeen talousarviovaiheessa.

Kaupunginhallituksen käyttövaroihin on varattu 13 miljoonaa euroa kohdennettavaksi syksyllä varsinaisen talousarvion laatimisvaiheessa tärkeimmiksi nähtyihin, mm. kaupunkistrategiasta johtuviin kohdennustarpeisiin. Tärkeimmistä ja strategian



28.5.2018

---

kannalta keskeisimmistä kohteista lautakuntien tulee esittää perusteltu näkemysensä.

Verotuloarviot perustuvat valtiovarainministeriön ja Kuntaliiton veroennusteisiin. Kokonaisverorahoituksen (verotulot ja valtionosuudet) ennakoidaan vuodelle 2019 kasvavan noin 2,5 % vuoden 2018 ennustetusta tasosta. Verrattuna vuoden 2017 verorahoituksen (verotulot ja valtionosuudet) toteumaan ennakoidaan vuodelle 2019 kasvuksi eli kahden vuoden yhteiskasvuksi 3,5 %.

Kunnallisverotulojen ennakoidaan vuonna 2019 kasvavan noin 2,7 % vuoden 2018 ennustetusta tasosta ja vastaavasti yhteisöveron 3,4 % vuoden 2018 ennustetusta tasosta. Kiinteistöveron osalta ennakoidaan 5,7 % kasvua perustuen verotusarvojen pohjana oleviin pinta-alatulkintamuutoksiin sekä verotusarvojen kasvuun. Hallituksen huhtikuun kehysriihessä ei tehty vuoden 2019 verotukseen liittyviä linjauksia, vaan ne jätettiin tehtäväksi syksyn budjettiriihessä.

Valtionosuuksia ennakoidaan 2019 kertyvän hieman yli 180 milj. euroa eli 15 miljoonaa euroa vähemmän kuin 2018 ja noin 40 milj. euroa vähemmän vuonna 2017 tilitettiin. Merkittävimmät muutokset kuntien vuoden 2019 valtionosuusrahoituksessa johtuvat valtion tekemien kiky-sopimukseen liittyvien leikkausten sekä valtionosuuksissa perittävän verotulotasauksen kasvun seurauksista.

Raamissa kaupungin 10-vuotisen investointiohjelman vuotuinen kokonaisinvestointitaso on noin 700 milj. euroa sisältäen liikenneliikelaitoksen sekä muiden liikelaitosten investoinnit. Taloussuunnitelmakaudella kokonaisinvestointitaso on vuosina 2019 yhteensä 732 milj. euroa ja 2020 yhteensä 717 milj. euroa. Taloussuunnitelmakauden ensimmäisten vuosien keskimääräistä tasoa korkeammat investointitasot johtuvat eräistä kaupungin kautta maksettavista rahoitusosuuksista, jotka näkyvät vastaavina tuloina kohdassa rahoitusosuudet investointimenoihin.

Lautakuntien budjettikäsittelyn yhteydessä arvioidaan huolellisesti koulujen, päiväkotien ja muiden tilojen korjausinvestointiohjelma ja sen riittävyys erityisesti sisäilmakorjausten näkökulmasta tuoreimman toimialoilla olevan tiedon sekä hyväksyttävän kiinteistöstrategian valossa. Näiden tietojen perusteella myös investointiohjelmaa voidaan tarvittaessa päivittää.

Investointitasoissa on otettu huomioon kaupunkistrategian mukaisesti kaupungin kyky rahoittaa strategiakaudella investoinnit tulo-rahoituksella siten, ettei lainakanta asukasta kohden kasva. Investointien ohjelmoinnissa keskeisenä periaatteena on vaikuttavuus ja oikea-aikaisuus.

Vuoden 2019 raamin tulos- ja rahoituslaskelman ohessa on esitetty tulos- ja rahoituslaskelma-arviot myös vuosille 2020 ja 2021 (ilman mahdollisen sote- ja maakuntaudistuksen vaikutuksia menoihin ja tuloihin).

28.5.2018

---

Vuoden 2019 talousarvion menojen kokonaistaso tarkistetaan talousarviovalmistelun edetessä vastaamaan tuoreimpia ennusteita kustannustason muutoksesta (peruspalvelujen hintaindeksi) ja väestönkasvusta. Lisäksi talousarviovalmistelun edetessä tullaan ottamaan huomioon valtion kuntatalousohjelman sekä valtion vuoden 2019 talousarvioehdotuksen vaikutukset määrärahojen mitoituksessa

Toimialojen tulee vuoden 2019 talousarvioehdotuksen laadinnan yhteydessä kehittää ja kokeilla malleja tunnistaa ja huomioida talousarvion vaikutukset lapsiin. (Khs 30.8.2017 §308).

28.5.2018

**TULOS JA RAHOITUSLASKELMA**

TULOSLASKELMA	TP 2017	TA 2018	TS 2019	Raami 2019	TS 2020	TS 2021
		* 1 000 EUR		* 1 000 EUR	* 1 000 EUR	* 1 000 EUR
TOIMINTATUOTOT	1314805	1 274 628	1 272 446	1 288 988	1 307 034	1 325 332
TOIMINTAKULUT	-4175166	-4 330 487	-4 392 649	-4 473 393	-4 574 939	-4 706 240
<b>TOIMINTAKATE</b>	<b>-2 860 361</b>	<b>-3 055 859</b>	<b>-3 120 203</b>	<b>-3 184 405</b>	<b>-3 267 905</b>	<b>-3 380 908</b>
Kunnan tulovero	2595152	2 530 000	2 611 000	2 670 000	2 755 440	2 843 614
Kiinteistövero	256711	263 000	273 000	278 000	283 004	288 098
Osuus yhteisöveron tuotoista	528591	540 000	555 000	600 000	616 200	633 454
Koiravero	341					
<b>Verotulot</b>	<b>3 380 795</b>	<b>3 333 000</b>	<b>3 439 000</b>	<b>3 548 000</b>	<b>3 654 644</b>	<b>3 765 166</b>
Valtionosuudet	220442	175 000	175 000	181 000	181 000	181 000
<b>Verot ja valtionosuudet</b>	<b>3 601 237</b>	<b>3 508 000</b>	<b>3 614 000</b>	<b>3 729 000</b>	<b>3 835 644</b>	<b>3 946 166</b>
Korkotuotot	79827	79 590	77 680	76 460	75 100	75 100
Muut rahoitustuotot	36306	45 248	45 248	45 248	45 248	45 248
Korkokulut	-18134	-28 893	-33 604	-30 204	-44 383	-44 383
Muut rahoituskulut	-976	-1 800	-1 800	-1 800	-1 800	-1 800
<b>Rahoitustuotot ja -kulut</b>	<b>97 023</b>	<b>94 145</b>	<b>87 524</b>	<b>89 704</b>	<b>74 165</b>	<b>74 165</b>
<b>VUOSIKATE</b>	<b>837 899</b>	<b>546 286</b>	<b>581 321</b>	<b>634 299</b>	<b>641 904</b>	<b>639 423</b>
Poistot ja arvonalennukset	-354807	-358 490	-364 252	-364 252	-366 929	-366 929
<b>TILIKAUDEN TULOS</b>	<b>483 092</b>	<b>187 796</b>	<b>217 069</b>	<b>270 047</b>	<b>274 975</b>	<b>272 494</b>
Varausten ja rahastojen muutos	-1703	8 107	7 392	7 392	7 392	7 392
<b>TILIKAUDEN YLIJÄÄMÄ</b>	<b>481 389</b>	<b>195 903</b>	<b>224 461</b>	<b>277 439</b>	<b>282 367</b>	<b>279 886</b>

28.5.2018

RAHOITUSLASKELMA	TP 2017	TA 2018	TS 2019	Raami 2019	TS 2020	TS 2021
	* 1 000 EUR	* 1 000 EUR		* 1 000 EUR	* 1 000 EUR	* 1 000 EUR
<b>TOIMINNAN RAHAVIRTA</b>						
Vuosikate	837 899	546 286	581 321	634 299	641 904	639 423
Satunnaiset erät						
Tulorahoituksen korjauserät	-173 704	-109 279	-105 979	-105 979	-105 978	-108 098
<b>Toiminnan rahavirta</b>	<b>664 195</b>	<b>437 007</b>	<b>475 342</b>	<b>528 320</b>	<b>535 926</b>	<b>531 325</b>
<b>INVESTOINTIEN RAHAVIRTA</b>						
Investointimenot	-621 443	-753 745	-717 466	-732 449	-716 775	-696 542
Rahoitusosuudet investointimenoihin	9 667	18 713	6 985	11885	11558	11558
Pysyvien vastaavien hyödykkeiden luovutustulot	192 631	124 194	120 379	110 979	119 978	119 978
<b>Investoinnin rahavirta</b>	<b>-419 145</b>	<b>-610 838</b>	<b>-590 102</b>	<b>-609 585</b>	<b>-585 239</b>	<b>-565 006</b>
<b>TOIMINNAN JA INVESTOINTIEN RAHAVIRTA</b>	<b>245 050</b>	<b>-173 831</b>	<b>-114 760</b>	<b>-81 265</b>	<b>-49 313</b>	<b>-33 681</b>
<b>RAHOITUKSEN RAHAVIRTA</b>						
Antolainauksen muutokset	57 200	-34 780	-23 830	-22 790	28 470	28 000
Antolainasaamisten lisäykset	-12 283	-104 950	-101 550	-101 550	-50 150	-50 000
Antolainasaamisten vähennykset	69 483	70 170	77 720	78 760	78 620	78 000
<b>Lainakannan muutokset</b>	<b>-165 308</b>	<b>15 033</b>	<b>14 438</b>	<b>14 438</b>	<b>14 710</b>	<b>14 710</b>
Pitkäaikaisten lainojen lisäys	0	135 000	120 000	120 000	120 000	120 000
Pitkäaikaisten lainojen vähennys	-165 308	-119 967	-105 562	-105 562	-105 290	-105 290
Lyhytaikaisten lainojen muutos						
Oman pääoman muutokset						
Muut maksuvalmiuden muutokset	59 755	29 417	5 519	5 519	14 816	14 816
<b>RAHOITUKSEN RAHAVIRTA</b>	<b>-48 353</b>	<b>9 670</b>	<b>-3 873</b>	<b>-2 833</b>	<b>57 996</b>	<b>57 526</b>
<b>VAIKUTUS MAKSUVALMIUTEEN</b>	<b>196 697</b>	<b>-164 161</b>	<b>-118 633</b>	<b>-84 098</b>	<b>8 683</b>	<b>23 845</b>

28.5.2018

Keskushallinto		TP 2017	TA 2018	Raami 2019
		* 1 000 EUR	* 1 000 EUR	* 1 000 EUR
110 Vaalien järjestäminen, Keskusvaalilautakunnan käytettäväksi	Tulot		1 800	1 800
	Menot	2 370	7 966	6 005
	Toimintakate	-2 370	-6 166	-4 205
120 Tarkastuslautakunta ja -virasto	Tulot	3	3	3
	Menot	1 897	1 977	1 998
	Toimintakate	-1 895	-1 974	-1 995
13001 Kaupunginhallituksen käyt- tövarat	Tulot	17		
	Menot	14 781	6 855	40 580
	Toimintakate	-14 764	-6 855	-40 580
13002 Kaupunginhallituksen avustukset	Tulot			
	Menot	2 196	2 195	2 095
	Toimintakate	-2 196	-2 195	-2 095
130 Kaupunginhallitus	Tulot	17		
	Menot	16 977	9 050	43 375
	Toimintakate	-16 960	-9 050	-43 375
140 Kaupunginkanslia	Tulot	20 892	16 086	16 086
	Menot	119 946	126 758	127 809
	Toimintakate	-99 054	-110 672	-111 723
15001 Toimielinten toimintakustan- nukset	Tulot	2		
	Menot	6 257	7 553	7 580
	Toimintakate	-6 255	-7 553	-7 580
15002 Keskitetysti maksettavat henkilöstömenot	Tulot	-213		
	Menot	-4 246	19 410	31 380
	Toimintakate	4 033	-19 410	-31 380
15003 Maksuosuudet, korvaukset ja jäsenmaksut	Tulot			
	Menot	25 181	34 837	35 116
	Toimintakate	-25 181	-34 837	-35 116
15004 Keskitetty hanketoiminta	Tulot	5 069	3 350	3 350
	Menot	7 227	6 145	6 145
	Toimintakate	-2 158	-2 795	-2 795

28.5.2018

15005 Työmarkkinatuen kuntaosuus,	Tulot			
	Menot	63 201	65 000	61 000
	Toimintakate	-63 201	-65 000	-61 000
150 Keskitetysti maksettavat menot	Tulot	4 858	3 350	3 350
	Menot	97 620	132 945	141 221
	Toimintakate	-92 762	-129 595	-137 871
Korkeasaaren eläintarha	Tulot	5 159	0	0
	Menot	8 570	0	0
	Toimintakate	-3 411	0	0
1 Keskushallinto	Tulot	30 929	21 239	21 239
	Menot	247 381	278 696	319 708
	Toimintakate	-216 452	-257 457	-298 469

<b>KASVATUS JA KOULUTUS</b>		TP 2017	TA 2018	Raami 2019
		* 1 000 EUR	* 1 000 EUR	* 1 000 EUR
21001 Kasvatus ja koulutus	Tulot	73 104	56 000	57 456
	Menot	1 098 644	1 141 125	1 174 598
	Toimintakate	-1 025 540	-1 085 125	-1 117 142

28.5.2018

KAUPUNKIYMPÄRISTÖ		TP 2017	TA 2018	Raami 2019
		* 1 000 EUR	* 1 000 EUR	* 1 000 EUR
31001 Kaupunkirakenne	Tulot	525 333	457 400	457 416
	Menot	189 712	185 692	188 770
	Toimintakate	335 621	271 708	268 646
31002 Rakennukset	Tulot	496 956	512 094	520 700
	Menot	267 190	276 095	279 618
	Toimintakate	229 766	235 999	241 082
31003 Asuntotuotanto	Tulot	21 610	23 200	23 460
	Menot	11 108	19 469	19 777
	Toimintakate	10 502	3 731	3 683
31004 HSL- ja HSY-kuntayhtymien maksuosuudet	Tulot			
	Menot	183 600	198 050	204 050
	Toimintakate	-183 600	-198 050	-204 050
31005 Pelastuslaitos	Tulot	16 510	14 365	14 765
	Menot	51 362	52 435	53 405
	Toimintakate	-34 852	-38 070	-38 640
31006 Tuki HKL:lle	Tulot			
	Menot		21 581	25 599
	Toimintakate		-21 581	-25 599
310 Kaupunkiympäristö	Tulot	1 060 409	1 007 060	1 016 341
	Menot	-848 881	753 322	771 219
	Toimintakate	211 528	253 737	245 122

28.5.2018

<b>KULTTUURI JA VAPAA-AIKA</b>		TP 2017	TA 2018	Raami 2019
		* 1 000 EUR	* 1 000 EUR	* 1 000 EUR
41001 Kulttuuri ja vapaa-aika	Tulot	28 749	27 243	29 385
	Menot	200 682	201 638	210 070
	Toimintakate	-171 933	-174 395	-180 685
41002 Kulttuurin laitosavustukset	Tulot			
	Menot	16 825	24 331	24 484
	Toimintakate	-16 825	-24 331	-24 484
41003 Liikunnan laitosavustukset	Tulot			
	Menot	9 269	9 525	14 070
	Toimintakate	-9 269	-9 525	-14 070
410 Kulttuuri ja vapaa-aika	Tulot	28 749	27 243	29 385
	Menot	226 776	235 494	248 624
	Toimintakate	-198 027	-208 251	-219 239



28.5.2018

<b>SOSIAALI JA TERVEYS</b>		TP 2017	TA 2018	Raami 2019
		* 1 000 EUR	* 1 000 EUR	* 1 000 EUR
51001 Sosiaali- ja terveys	Tulot	168 659	164 571	164 571
	Menot	1 434 243	1 453 602	1 476 960
	Toimintakate	-1 265 585	-1 289 031	-1 312 389
51002 Toimeentulotuki	Tulot	14 983	9 402	3 102
	Menot	30 935	20 500	18 000
	Toimintakate	-15 952	-11 098	-14 898
51003 Vastaanottokeskukset	Tulot	20 626	15 167	19 128
	Menot	17 409	14 467	17 924
	Toimintakate	3 217	700	1 204
51004 Apotti	Tulot	444	3 299	1 000
	Menot	1 812	6 307	6 300
	Toimintakate	-1 368	-3 009	-5 300
51005 HUS-kuntayhtymän mak- suosuus	Tulot			
	Menot	561 973	565 704	575 704
	Toimintakate	-561 973	-565 704	-575 704
510 Sosiaali- ja terveystoimiala	Tulot	204 712	192 439	187 801
	Menot	2 046 373	2 060 580	2 094 888
	Toimintakate	-1 841 661	-1 868 141	-1 907 087

Käyttötalousosa	Tulot	1 453 006	1 303 980	1 313 222
	Menot	4 395 923	-4 469 217	-4 610 037
	Toimintakate	-2 942 917	-3 135 237	-3 296 815

28.5.2018

<b>TULOSLASKELMAOSA</b>		TP 2017	TA 2018	Raami 2019
		* 1 000 EUR	* 1 000 EUR	* 1 000 EUR
7010101 Kunnallisvero	Tulot	2 595 152	2 530 000	2 670 000
	Netto	2 595 152	2 530 000	2 670 000
7010102 Yhteisövero	Tulot	528 591	540 000	600 000
	Netto	528 591	540 000	600 000
7010103 Kiinteistövero	Tulot	256 711	263 000	278 000
	Netto	256 711	263 000	278 000
7010104 Koiraverot	Tulot	341	0	0
	Menot	7		
	Netto	334	0	0
70101 Verotulot	Tulot	3 380 795	3 333 000	3 548 000
	Menot	7		
	Netto	3 380 788	3 333 000	3 548 000
70103 Valtionosuudet	Tulot	220 442	175 000	181 000
	Netto	220 442	175 000	181 000
701 Toiminnan rahoitus	Tulot	3 601 237	3 508 000	3 729 000
	Menot	7		
	Netto	3 601 230	3 508 000	3 729 000
702 Rahoitus- ja sijoitustoiminta	Tulot	135 780	157 120	154 632
	Menot	37 266	27 100	27 300
	Netto	98 514	130 020	127 332
703 Rahastointi	Tulot	4 425	7 900	7 800
	Menot	9 498		
	Netto	-5 071	7 900	7 800
7 Tuloslaskelmaosa	Tulot	3 741 442	3 673 020	3 813 652
	Menot	46 771	27 100	30 700
	Netto	3 694 673	3 645 920	3 781 952

28.5.2018

INVESTOINTIOSA		TP 2017	TA2018	Raami 2019
		* 1 000 EUR	* 1 000 EUR	* 1 000 EUR
8 Investointiosa	Tulot	39 483	28 628	16 885
	Menot	543 079	571 974	583 218
	Toimintakate	-503 596	-543 346	-566 333
801 Kiinteä omaisuus	Tulot	7 917	5 400	5 000
	Menot	75 838	86 663	82 424
	Toimintakate	-67 921	-81 263	-77 424
80102 Projektialueiden esirakentaminen	Menot	52 707	56 363	47 624
	Toimintakate	-52 707	-56 363	-47 624
802 Rakennukset	Menot	192 001	218 391	260 141
	Toimintakate	-192 001	-218 391	-260 141
803 Kadut ja liikenneväylät	Menot	137 540	142 855	134 464
	Toimintakate	-137 540	-142 855	-134 464
80302 Projektialueiden kadut, ja	Menot	81 940	81 705	72 058
80303 Yhteishankkeet Liikenneviraston yht	Toimintakate	-81 940	-81 705	-72 058
804 Puistot ja liikunta-alueet	Menot	15 829	19 895	18 355
	Toimintakate	-15 829	-19 895	-18 355
80402 Projektialueiden puistot ja liikun	Menot	3 752	5 095	6 355
	Toimintakate	-3 752	-5 095	-6 355
805 Irtaimen omaisuuden perushankinta	Tulot	1 038	613	1 885
	Menot	45 304	71 340	69 933
	Toimintakate	-44 266	-70 727	-68 048
80501 Keskushallinto	Menot	10 871	14 119	15 790
	Toimintakate	-10 871	-14 119	-15 790
80502 Kasvatus- ja koulutustoimiala	Menot	13 192	31 056	27 075
	Toimintakate	-13 192	-31 056	-27 075
80503 Kaupunkiympäristötoimiala	Tulot	1 038	613	1 885
	Menot	6 797	7 020	9 262
	Toimintakate	-5 759	-6 407	-9 262
80504 Kulttuuri- ja vapaa-aikatoimiala	Menot	2 721	8 495	5 856
	Toimintakate	-2 721	-8 495	-5 856
80505 Sosiaali- ja terveystoimiala	Menot	11 723	10 650	11 950
	Toimintakate	-11 723	-10 650	-11 950
806 Arvopaperit	Menot	72 418	26 830	16 901
	Toimintakate	-72 418	-26 830	-16 901
807 Muu pääomatalous	Tulot	30 528	22 615	10 000
	Menot	4 149	6 000	1 000
	Toimintakate	26 379	16 615	9 000
80751 Rakennusten ja osakkeiden myyntitulot	Tulot	21 846	5 300	
	Toimintakate	21 846	5 300	

28.5.2018

---

<b>RAHOITUSOSA</b>		TP 2017	TA 2018	Raami 2019
		* 1 000 EUR	* 1 000 EUR	* 1 000 EUR
9 Rahoitusosa	Tulot	65 220	198 808	192 348
	Menot	-161 666	435 850	231 550
	Netto	-96 446	-237 042	-39 202
Rahoitusosa	Tulot	65 220	198 808	192 348
	Menot	-161 666	435 850	231 550
	Netto	-96 446	-237 042	-39 202

28.5.2018

---

#### 4 TALOUSARVIO- JA TALOUSSUUNNITELMAEHDOTUKSET

##### Toiminnan tavoitteet

Kaupunkistrategian toimeenpano tapahtuu vuosittaisen talousarvioprosessin kautta. Talousarvion laatimisen yhteydessä toimialat ja liikelaitokset määrittelevät omassa strategiatyössään kaupungin kaupunkistrategiasta johdetut oman toimialansa toiminnan- ja talouden tavoitteet. Kaupunginvaltuusto päättää talousarvion yhteydessä sitovista ja muista toiminnan tavoitteista. Valtuuston hyväksymä kaupunkistrategia osoittaa toiminnan suunnan. Sitovien toiminnallisten tavoitteiden tulee perustua kaupunkistrategiaan.

Talousarvioehdotuksissa lauta- ja johtokunnat esittävät ehdotuksen valtuuston päättäväksi sitoviksi toiminnan tavoitteiksi. Sitovien toiminnan tavoitteiden määrittelyssä tulee kiinnittää erityistä huomiota siihen, että tavoite ohjaa toimintaa kaupunkistrategian osoittamaan suuntaan.

Toimialojen tulee talousarvion sitovia ja muita toiminnallisia ja taloudellisia tavoitteita asettaessaan kiinnittää huomiota siihen, että tavoitteet ovat toimialatasoisesti merkittäviä ja antavat riittävän kuvan toimialan toiminnasta. Tavoitteiden tulee olla toteutettavissa annetuilla määrärahoilla ja tavoitteiden toteutumisen mittaamisen tulee olla selkeää. Sitovien tavoitteiden toteutuminen tulee pystyä dokumentoimaan ja tietolähde osoittaa.

Näiden laatimisoheiden sivuilla 5 ja 6 viitataan valtuustokauden mittaisen suunnittelun toteuttamiseen. Kyseisessä kohdassa mainitut kaupunkiyhteisten hankkeet sekä tunnistetut yhteissuunnittelun teemat tulee huomioida talousarvioehdotuksen toiminnallisia tavoitteita asetettaessa sekä lisäksi tavoitteiden mukaisissa toimenpiteissä ja toiminnan mittauksessa.

##### Käyttötalous

##### Talousarviokirjaan sisältyvät perustelut

Hallintokunta valmistelelee ehdotuksen talousarviokirjaan painettavista perusteluista talousarviokohdittain. Ehdotukset sisältävät tekstiosan ja suoritetaulukko-osan.

Tuottavuuden seurannassa toimialojen tulee huolehtia tuottavuuslaskennan oikeellisuudesta ja annettujen tietojen yhdenmukaisuudesta. Tuottavuusindeksiä laskettaessa menoissa ovat mukana myös poistot ja työllistettyjen kustannukset. Tuottavuuden kehitys esitetään indeksisarjana vuosilta 2016–2021 siten, että vuoden 2016 tuottavuusindeksiluku on 100.

28.5.2018

---

Asukaskohtaisten tunnuslukujen laskennassa käytetään seuraavia lukuja:

1.1.2014	612 664	Kasvu %
1.1.2015	620 715	1,31 %
1.1.2016	628 208	1,21 %
1.1.2017	635 181	1,11 %
1.1.2018	643 272	1,27 %
1.1.2019	650 842	1,18 %
1.1.2020	658 435	1,17 %
1.1.2021	666 133	1,17 %

Talousarviokirjaan sisällytettävä **perustelutekstiehdotus on tehtävä liitteessä 2 esitetyn perustelutekstin rakenteen mallin mukaisesti. Perustelutekstissä esitetään vain hallintokunnan toiminnan kannalta tärkeimmät asiat, jotka on vietävä lauta- tai johtokunnan käsiteltäväksi talousarvioehdotuksen käsittelyn yhteydessä.**

Ehdotukset perusteluteksteistä suoritetaulukoineen on toimitettava sähköpostin ([kanslia.talousarvio@hel.fi](mailto:kanslia.talousarvio@hel.fi)) liitetiedostona rtf -tallennusmuodossa (**ei pdf:nä**) kaupunginkanslian talous- ja suunnitteluosastolle.

## Menot

Toimialoille ja virastoille on annettu menoja koskevat kokonaisraamiluvut, joita toimialat ja virastot eivät voi ylittää laatiessaan vuoden 2019 talousarvioehdotusta.

Menot ja tulot lukuun ottamatta verotuloja budjetoidaan suoriteperusteisesti. Talousarvio- ja taloussuunnitelmaehdotukset (myös nettobudjetoitujen yksiköiden) perustellaan tulo-/menolajeittain.

Malli talousarvio- ja taloussuunnitelmataulukosta on liitteenä 3.

Sekä talousarvio että -suunnitelma laaditaan vuoden 2019 rahanarvoon.

Kustannustason nousupaineista huolimatta toimialojen ja virastojen tulee pysyä annetun kokonaisraamin puitteissa.

Aikaisempien vuosien taloutta koskevia tietoja ei muuteta laatimisajankohdan hintatasoon, vaan ne ilmoitetaan nimellisarvossaan.

Palkat ja muut henkilöstömenot käsitellään kohdassa Henkilöstö.

28.5.2018

---

#### Sisäiset tilavuokrat

Sisäisten vuokrien tarkistukset päätetään talousarviovaiheessa tiedossa olevaan kustannustason muutokseen perustuen.

Sisäiset tilavuokrat on esitettävä erikseen toimialojen ja virastojen talousarvioehdotuksissa.

#### Muut sisäiset palvelut

Sisäisten palvelujen hintojen tarkistukset päätetään talousarviovaiheessa tiedossa olevaan kustannustason muutokseen perustuen. Kaupunginkanslia ohjeistaa asiaa erikseen.

Liikelaitokset ja toimialat, joiden sisäisiä yksikköhintoja/palvelumaksuja toimialat, liikelaitokset ja virastot tarvitsevat ehdotuksia laatiessaan, toimittavat tiedot välittömästi niiden valmistuttua kumppaneille ja kaupunginkanslian talous- ja suunnitteluosastolle.

#### Vakuutusrahastomaksut ja -korvaukset

Vakuutusrahastomaksun suuruus on yksi promille toimialan/viraston vakuuttamattoman poistonalaisen pysyvien vastaavien hyödykkeiden kirjanpitoarvosta. Liikelaitosten osalta vakuutusrahastomaksu on viimeksi kuluneiden kymmenen vuoden keskiarvo laitokselle maksetuista vakuutusrahastokorvauksista, kuitenkin vähintään yksi promille vakuuttamattoman poistonalaisten pysyvien vastaavien hyödykkeiden kirjanpitoarvosta.

Talousarvioehdotuksessa vakuutusrahastomaksu esitetään erikseen menolajin Muiden palvelujen ostot perusteluissa.

Vakuutusrahastomaksua maksetaan siitä ajankohdasta lukien, kun omaisuus merkitään taseeseen ao. käyttöomaisuustilille. Vakuutusrahastomaksua ei makseta maa- ja vesiomaisuudesta, keskeneräisestä käyttöomaisuudesta, pysyvien vastaavien aineettomista hyödykkeistä eikä yleisessä käytössä olevasta omaisuudesta (esim. liikenneväylät, puistot, leikkipaikat).

Rahastosta korvattavien vahinkokustannusten vähimmäisraja on eräitä poikkeuksia lukuun ottamatta 50 000 euroa. Vakuutusrahastokorvaus maksetaan tällöin vain tämän vähimmäisrajan ylittävästä osuudesta.

#### Arvonlisävero

Hankintoihin tarvittavat määrärahat otetaan talousarvioon ja -suunnitelmaan pääsääntöisesti ilman arvonlisäveroa. Myyntihintoihin sisältyvää arvonlisäveroa ei esitetä tuloarviossa.

28.5.2018

---

## Luottotappiot

Kirjanpitolautakunnan kuntajaoston mukaan saamisten luottotappioita ei voida kirjata tulon vähennyksenä. Tästä syystä liikelaitokset, toimialat ja virastot varaavat talousarvioehdotuksessaan määrärahan luottotappioita varten, mikäli talousarviovuonna arvioidaan syntyvän luottotappiota. Saamisten luottotappiot budjetoidaan muihin menoihin.

## Jäsenmaksut

Toimialojen ja liikelaitosten tulee talousarvioehdotustaan laatiessaan arvioida jäsenyyden tarkoituksenmukaisuutta ja siitä koituvia etuja verrattuna jäsenyyden aiheuttamiin velvoitteisiin. Erityisesti tulee kiinnittää huomiota järjestöjen jäsenyyksistä kaupungille jäsenmaksujen lisäksi aiheutuviin menoihin. Arvion perusteella tulee tarvittaessa tehdä esitys esim. eroamisesta järjestöstä.

Toimialat, liikelaitokset ja virastot budjetoivat omiin talousarvioihinsa niiden järjestöjen jäsenmaksut, joihin kaupunki on niiden esityksestä Khn päätöksellä liittynyt. Jäsenmaksuliitettä varten lähetetään tiedot järjestöjen jäsenyydestä kaupunginkanslian talous- ja suunnitteluosastolle.

Kaupunginhallitus päättää edelleen liittymisestä järjestöihin toimialan tai liikelaitoksen esityksestä. Esityksissä tulee selvittää perusteellisesti, mitä hyötyä kaupungille on kuulumisesta kyseiseen järjestöön ja saako kaupunki järjestön toimintaan osallistumisesta riittävän vastineen siitä aiheutuville kustannuksille. Mikäli toimiala tai virasto ehdottaa liittymistä järjestöön, tulee samassa yhteydessä pyrkiä tarkastelemaan jäsenyyksiä kokonaisuutena ja mahdollisuutta luopua jostakin jäsenyydestä.

Järjestöistä eroamisesta päättää toimialan tai liikelaitoksen päällikkö. Päätöksestä on toimitettava ilmoitus ao. järjestölle ja päätösluettelonote kaupunginkansliaan.

## Sponsorirahan käyttö

Toimialat ja liikelaitokset voivat etsiä omalle työlleen ulkopuolisten sponsorien tukea. Yhteistyökumppaneita voivat olla esim. yritykset ja yhteisöt. Sponsoriyhteistyö on sisällöltään monimuotoista ja laaja-alaista. Se on sopimuksellista, molemminpuolista ja vastikkeellista. Sponsorintyhteistyön kumppaneiksi hankittavien ja hyväksyttävien organisaatioiden tulee täyttää kulloinkin yleisesti hyväksytyt eettiset säännöt. Näiltä osin kumppanien hyväksymisestä vastaa aina toimialan päällikkö.

Jos toimialalla on talousarviossa varattuna määrärahat esimerkiksi sellaiselle tapahtumalle tai hankkeelle, jossa kaupunki sekä valtio ovat ensisijaisia hakijoita ja joihin haetaan sponsoreita, ei sponsorivastike lähtökohtaisesti saa kasvattaa kaupungin hankkeeseen kohdentamia resursseja.



28.5.2018

---

Useassa tilanteessa sponsorointi on luonteeltaan kehittämistä, jolla kaupungin omien palvelutuotantoa tukevien tapahtumien ja hankkeiden sisältöä sekä näihin käytettävää resursointia voidaan kasvattaa ilman että kaupungin kohdentama netto-rahamäärä muuttuu.

Sponsorirahan käytöstä ja käsittelystä kirjanpidossa kaupunginkanslian talous- ja suunnitteluosasto on antanut 17.11.1999 ohjeet hallintokunnille.

#### Tulot

Toimialojen tulee selvittää mahdollisuudet maksu- ja vuokratulojen lisäämiseen ja tehdä tarvittavat esitykset osana talousarvioesitystään. Tavoitteena tulee olla, että tulojen osuus palvelujen tuotantokustannuksista kasvaisi.

#### Valmistus omaan käyttöön

Jos toimialan käyttötalouden määrärahoihin sisältyy menoja, jotka kohdistetaan edelleen investointeihin, kohdistus merkitään hallintokunnan käyttötalouden talousarvioehdotuksessa tuloksi tulolajille Valmistus omaan käyttöön.

#### Poistot

Toimialat ja liikelaitokset ovat arvostaneet kaupungin pysyvien vastaavien hyödykkeet 1.1.1997 Kvston 18.9.1996 (asia 6) (tarkistettu viimeksi Kvstossa 20.1.2016 96 §) tekemän päätöksen mukaisesti. Samalla Kaupunginvaltuusto hyväksyi Helsingin kaupungin poistosuunnitelman. Lautakunnat oikeutettiin vahvistamaan tarkemmat poistosuunnitelmat em. suunnitelmassa esitettyjen poistoaikojen rajoissa.

Talousarvioon ja taloussuunnitelmaan poistot määritellään em. poistosuunnitelman mukaisesti. Perusteluissa esitetään erikseen irtaimen ja kiinteän pysyvien vastaavien hyödykkeiden poistot.

Poistot esitetään talousarviokirjassa määrärahan ulkopuolisena eränä.

28.5.2018

---

## 5 Henkilöstö

### Henkilöstösuunnittelu

Toimialojen on sopeutettava henkilöstömenonsa ja -resurssinsa vuoden 2019 Talousarvioraamiin. Talousarvioehdotuksissa tulee huomioida päätetyt henkilöstön siirrot. Toimialojen tulee arvioida henkilöstömäärän ja palkkakustannusten kehitystä sekä suunnitella toimenpiteet, joilla raamin mukainen tilanne ja tuottavuustavoite voidaan saavuttaa.

Kaupunki tekee kartoituksen henkilöstön ja henkilöstöryhmien palkkaukseen liittyvistä keskeisistä kehittämistarpeista, joiden pohjalta valmistellaan pidemmän aikavälin palkkaohjelma.

Toimialojen ja liikelaitosten tulee prosesseja uudistaessaan ja tuottavuutta parantaessaan ennakoida henkilöstösuunnittelulla tehtäväjärjestelyjen aiheuttamat henkilöstövaikutukset. Tällöin hyödynnetään mm. eläköitymisen ja muun lähtövaihtuvuuden tarjoama jousto. Tehtäviä täytettäessä tulee varmistaa työn tarjoaminen niille kaupungin työntekijöille, joille työnantajalla on lain mukainen velvollisuus tarjota uutta työtä. Kaupunginkanslian on antanut 15.2.2018 ohjeen työn tarjoamisen varmistamisesta.

### Henkilöstöstä toimitettava aineisto

Talousarvioehdotuksen laatimisessa toimialat voivat hyödyntää Tasku – talous-suunnittelujärjestelmän henkilöstöresurssiraporttia. Toimialojen vuoden 2019 talousarvioissa tulee huomioida hallinto- ja tukipalveluiden tavoitetasot. Toimialat esittävät talousarvioehdotuksissaan miten ovat saavuttaneet hallinnon ja tukipalveluiden henkilöstölle 1.1.2019 mennessä asetetun tavoitetilan palveluittain. Mikäli tavoitetilaa ei ole saavutettu tulee toimialan esittää perustellut poikkeamalle ja suunnitellut toimenpiteet tavoitetilan saavuttamiseksi. Palvelukohtaisesta tavoitetilasta voidaan perustellusta syystä poiketa, mikäli hallinto- ja tukipalvelujen kokonaishenkilöstömäärää ei ylitetä. Hallinto- ja tukipalvelun kokonaistasoa seurataan osana talousarvion seurantaa.

### Virkojen perustaminen ja lakkauttaminen

Viran perustamisesta ja lakkauttamisesta päättää hallintosäännön mukaan kaupunginhallitus. Virka perustetaan sellaisia tehtäviä varten, joissa käytetään julkista valtaa.

Vuonna 2019 perustettaviksi esitettävillä viroille varataan määräraha talousarvioehdotuksessa.

28.5.2018

---

Esitykset 1.1.2019 lakkautettavista viroista valmistellaan talousarvioehdotuksen yhteydessä. Toimialan/liikelaitoksen esityksestä tulee ilmetä lakkautettavan viran nimi, vakanssinumero ja perustelu lakkautukselle. Excel-muodossa oleva luettelo lähetetään sähköpostin liitetiedostona osoitteeseen [kanslia.talousarvio@hel.fi](mailto:kanslia.talousarvio@hel.fi). Kaupunginkanslian henkilöstöosasto valmistelee esityksen lakkautettavista viroista kaupunginhallitukselle toimialojen ja liikelaitosten esitysten pohjalta.

## Palkat

Toimialojen tulee kokonaisraamin puitteissa kattaa kulloinkin voimassa olevien virka- ja työehtosopimusten mukaiset palkat korotuksineen. Vuoden 2019 peruspalkkeluhintaindeksissä on otettu huomioon palkkojen kustannusvaikutukset. Talousarvioehdotukseen palkat voidaan pääsääntöisesti laskea 1.5.2018 alkaen toteutetun yleiskorotuksen jälkeen voimassa olevien palkkojen perusteella. Lisäksi talousarvioehdotuksen palkkoja laskiessa tulee huomioida voimassa olevien työehtosopimusten vuodelle 2019 ajoittuvat korotukset.

KVTES:n järjestelyerää varten raamiin on tehty keskitetty määrärahavaraus, joka kohdennetaan toimialoille paikallisneuvottelujen jälkeen talousarviovaiheessa.

## Tulospalkkiot

Kaupungin tulospalkkiojärjestelmää uudistetaan 1.1.2019 alkaen, jotta se vastaa paremmin johtamisen ja kaupunkistrategian tarpeisiin. Kaupungin tulospalkkiojärjestelmät ovat yhteisten periaatteiden mukaisesti omarahoitteisia, joten tulospalkkioiden maksatukseen ei varauduta erikseen talousarviossa.

## Henkilöstökorvaukset

Henkilöstökorvauksia käsitellään palkkojen oikaisuerinä. Talousarvio- ja taloussuunnitelmaehdotuksen perusteluissa nämä erät esitetään negatiivisena eränä menolajin Palkat alalajilla Henkilöstökorvaukset.

## Lomapalkkojen ja niihin liittyvien henkilösivukulujen jaksotus

Toimialat, liikelaitoksia lukuun ottamatta eivät varaa määrärahoja lomapalkkojen ja niihin liittyvien henkilösivukulujen jaksotuksen muutosta varten, vaan tämä budjetoidaan keskitetysti.

28.5.2018

---

## Henkilösivukulut

Toimialojen tulee varautua alla mainitun suuruisiin henkilösivukuluihin laatiessaan vuoden 2019 talousarvioehdotusta:

Arvioidut henkilösivukulut:

Eläkekulut

KuEL 23,52 %

VaEL 17,92 %

Muut henkilösivukulut

Sairausvakuutusmaksu 0,75 %

Työttömyysvakuutusmaksu 2,50 %

Tapaturmavakuutusmaksu 0,70 %

KuEL- eläkemaksuihin varataan määräraha, joka on kaikilla toimialoilla, virastoilla ja liikelaitoksilla 23,52 % maksetuista KuEL-palkoista. Määräraha sisältää työnantajan palkkaperusteisen eläkemaksun, eläkemenoperusteisen maksun ja varhaiseläkemenoperusteisen maksun. Palkkaperusteinen työnantajan eläkemaksu on 16,25 %, eläkemenoperusteinen maksu on 6,19 % ja varhaiseläkemenoperusteinen maksu on 1,08 % maksetuista palkoista.

VaEL- eläkemaksua varten varataan 17,92 %. VaEL:n piiriin kuuluu lukion ja peruskoulun opettajia sekä muuta henkilökuntaa, joilla on oikeus saada eläke valtion varoista. Kaupungin maksamat eläkkeet (=omasta eläkesäännöstä johtuvat) budjetoidaan keskitetysti yhteismäärärahana. Kuntatyönantajan sosiaaliturvamaksua varten varataan 0,75 % palkka- ja palkkiomäärärahoista. Työttömyysvakuutusmaksua varten varataan 2,50 % ja työtaturmavakuutusmaksua varten 0,70 % palkoista.

## Palkkojen laskenta

Henkilöstön palkkatiedot ajetaan Tasku-taloussuunnittelujärjestelmään HIJAT:sta. Palkkamäärärahaan tulee mukaan palveluksessa olevan henkilöstön palkat. Tarvittaessa tyhjen vakanssien tai esim. kesätyöntekijöiden palkkamenot lisätään erikseen Taskun palkkasummaan. Ehdotuksissa on myös esitettävä 1.1.2019 toiselta toimialalta tai liikelaitoksesta siirrettävät vakanssit palkkamenoineen. Tarpeettomat tyhjätkin vakanssit tulee esittää lakkautettaviksi. Lomarahat 4,2 % vuodelle 2019 Tasku laskee automaattisesti palkkoihin.

Palkkojen budjetoinnissa on otettava huomioon, että palkat on kohdistettava sille vuodelle, jonka aikana ne syntyvät (suoriteperiaate). Lisäksi on otettava huomioon, ettei uusilla vakansseilla, henkilöstöjärjestelyillä eikä palkantarkistuksilla voida perustella annetun raamin ylittämistä.

28.5.2018

---

## Työhyvinvointitoiminta

Kukin toimiala vastaa henkilöstönsä työhyvinvointia, työturvallisuutta ja työterveyttä turvaavan toiminnan rahoituksesta. Työoloja, työympäristöä ja työkykyä ylläpitävän toiminnan (esim. työturvallisuuslain mukaiseen työn vaarojen selvittämiseen ja arviointiin perustuvat korjaustoimenpiteet) määrärahatarpeet on katettava kokonaisuudessaan puitteissa.

Keskushallinnon käyttöön varatuilla määrärahoilla rahoitetaan kaupunkitasoisia koko henkilöstöä tai useampaa toimialaa tai/ja liikelaitosta koskevia hankkeita sekä työhyvinvointiin, työturvallisuuteen ja työkyvyn tukemiseen liittyvää kehittämistoimintaa. Toimialat varaavat vuosittain oman toimialansa työhyvinvointisuunnitelman/työhyvinvointihankkeiden toteuttamiseen tarvittavat määrärahat budjettiinsa. Valmistelussa tulee hyödyntää saatavilla olevaa henkilöstön työhyvinvointiin liittyvää tietoa (esim. Kunta10-tutkimus). Lisäksi keskushallinnon käyttöön budjetoidaan resursseja henkilöstön työkykyä ylläpitävän toiminnan toteuttamiseen ja kehittämiseen. Toiminnan tarkoituksena on sairauslomien ja varhaiseläkemaksujen vähentäminen sekä eläkkeellesiirtymisiän nostaminen.

## Osaamisen kehittäminen

Henkilöstön osaamisen kehittämistarpeiden tunnistaminen on keskeinen osa toiminnan ja talouden suunnittelua. Toimialoilla ja liikelaitoksissa tulee tunnistaa perustehtävissä tarvittava osaaminen, joka on toiminnan kehittämisen ja tuottavuuden parantamisen edellytys. Strategisten tavoitteiden ja tunnistettujen osaamistarpeiden pohjalta laaditaan toimialan osaamisen kehittämissuunnitelma. Suunnitelmassa kuvataan, miten tavoiteltuun osaamistasoon päästään. Kaupunginkanslia on antanut 26.9.2014 ohjeen osaamisen kehittämissuunnitelmien tekemisestä.

Kaupunginkanslian henkilöstöosasto sekä talous- ja suunnitteluosasto tuottavat kaupungin strategian toteuttamista tukevia kehittämispalveluita ja muutostukea johdolle ja esimiehille samoin kuin valmennusta ja koulutusta henkilöstön osaamisen kehittämiseksi. Strategian tavoitteita tukeva valmennus ja koulutus on maksutonta. Kehittämisen- ja valmennuspalvelut ovat toimialojen ja liikelaitosten lisäksi tytäryhteisöjen käytettävissä.

28.5.2018

---

## 6 Tilat

Toimistotilojen käytön tehostamiseen on pyrittävä parantamalla tilatehokkuutta ja tilojen käyttöasteita sekä lisäämällä mahdollisuuksien mukaan myös monimuotoisia työskentelytapoja (mm. etätyö ja mobiiliratkaisut). Näitä edistetään siirtymällä tiiviimpiin, avoimempiin ja joustavampiin tilaratkaisuihin.

Palvelutilojen käytön tehostamiseen on pyrittävä lisäämällä tilojen monikäyttöisyyttä, etsimällä yhteiskäyttömahdollisuuksia eri toimialojen kanssa ja tiivistämällä tilojen käyttöä. Palveluiden oikea sijoittuminen kokonaisuutena ja tarpeeksi suuret yksikkökoot tukevat tätä.

Ensisijaisesti tiivistetään nykyistä tilankäyttöä, sopeutetaan uusia tilatarpeita sijoittamalla toimintoja olemassa oleviin tiloihin ja luopumalla turhista tiloista. Samoja periaatteita noudatetaan myös kaupungin ulkopuolelta vuokrattuun tilaan. Tiloista luopumisen tavoitteena tulee olla tilakokonaisuuksista luopuminen, joka mahdollistaa tilojen luovuttamisen eteenpäin tai tilan ja tontin kehittämisen muuhun tarkoitukseen. Vapautuvien tilojen luovutuksen yksityiskohdista tulee neuvotella kaupunkiympäristön toimialan kanssa.

Vuoden 2018 aikana käynnissä olevan kiinteistöstrategian laadinnan yhteydessä arvioidaan myös tilankäytön tehokkuudelle asetettavia tavoitteita siten, että tilat mahdollistavat palvelujen tuottamisen kokonaiskustannuksiltaan edullisesti ja riittävän laadukkaasti.

Tilankäytön tehokkuudelle on asetettu seuraavat kaupunkitasoiset mittarit

- tilojen kokonaispinta-ala (h<sup>2</sup>m<sup>2</sup>)
- tilojen pinta-alan kehitys suhteessa asiakas (asukas) määriin ja
- pinta-ala/työntekijä toimistotiloissa
- myös muita toimintaan soveltuvia mittareita voidaan esittää.

Mittareiden toteutumista tullaan seuraamaan talousarviovuoden aikana talouden ja toiminnan seurantaraportoinnin yhteydessä.

28.5.2018

---

## 7 Investointiosa

Hallintokuntien tulee valmistella osana talousarvioehdotusta 10-vuotinen suunnitelma vuosien 2019–2028 investoinneista.

### Investointiehdotukset

Toimialat ja liikelaitokset tekevät talousarvioehdotuksen investointiohjelmiseen Tasku – taloussuunnittelujärjestelmään. Investointiohjelma tulee laatia siten, että kaikki kokonaiskustannuksiltaan yli 1 milj. euron (arvonlisäveroton hinta) kohteet on esitetty hankkeittain.

Jokaisen investointihankkeen yhteydessä on esitettävä selvitys, onko hanke toteutettavissa sitovan investointi- ja toimintamenoraamin puitteissa. Lisäksi on esitettävä selvitys siitä, miten hanke edistää kaupunkistrategian 2017 – 2021 toteutumista.

Hankkeiden tärkeysjärjestyksessä etusijalla ovat kohteet, joiden toteuttamiseen kaupunki on sitoutunut sopimuksin. Lisäksi hankkeiden tärkeysjärjestyksessä otetaan kaupunkistrategian mukaisesti huomioon niiden vaikuttavuus ja oikea-aikaisuus. Kaupungin kilpailukyky, asuntopoliittiset tavoitteet ja liikennejärjestelmän toimivuus tulee varmistaa. Tilahankkeiden osalta painopisteinä on tilojen turvallisuus ja terveellisyys.

### Tilahankkeet, liikuntapaikat ja ulkoilualueet

Tavoitteena on palveluverkon kokonaiskustannusten pienentäminen. Tilakustannusten osuutta palvelujen kustannuksista pienennetään.

Mikäli päädytään tilojen, liikuntapaikkojen ja ulkoilualueiden peruskorjaukseen, muutostöihin tai uudisrakentamiseen, toimitaan seuraavasti:

- Ne lauta- ja johtokunnat, joiden hankkeet tulevat kaupunkiympäristön toimialan toteutukseen, tekevät omat hanke-ehdotuksensa kaupunkiympäristön toimialalle, joka kokoaa talonrakennushankkeiden sekä liikuntapaikkojen ja ulkoilualueiden rakentamishjelmaehdotuksen ottamalla huomioon mahdolliset vaihtoehtoiset kokonaistaloudellisimmat ratkaisut ja investoinneille asetetut taloudelliset raamit.
- Hallintokunnat varautuvat omien hankkeidensa aiheuttamiin vuokramenoihin hankesuunnitelmassa tai tarveselvityksessä esitetyn tai kaupunkiympäristön toimiala ilmoittamien vuokrien mukaisesti.

28.5.2018

---

- Kaupunkiympäristön toimiala ilmoittaa rakentamishojelmien mahdollisten muutosten aiheuttamat aikataulu- ja vuokramuutokset hallintokunnille viipymättä ja viimeistään heinäkuun loppuun mennessä. Myös hankkeiden muut käyttötalousvaikutukset on selvitettävä ja otettava huomioon käyttömenoissa.

Kaikista yli 1,0 milj. euron (arvonlisäveroton hinta) hankkeista on esitettävä kustannusarvio, arvioitu rakentamisen aloitus- ja valmistumisaika (kk/vv), määrärahojen käyttö ennen vuotta 2019, käytettävissä olevat määrärahat vuonna 2019 sekä seuraavien vuosien arvioitu rahantarve. Arvion tulee perustua hankkeen viimeisimpään kustannusennusteeseen tai realistiseen hankkeen laajuuden perusteella laskettuun arvioon. Määrärahaehdotukset tehdään ilman arvonlisäveroa.

Taloussuunnitelmakaudelle voidaan ottaa vain sellaisia uudisrakentamishankkeita, joista on tehty tilahankkeiden käsittelyohjeiden (Khs 14.12.2015) tarkoittama tarveselvitys. Tilahankkeiden käsittelyohjeen päivitystarvetta arvioidaan vuoden 2018 aikana käynnissä olevan kiinteistöstrategian laadinnan yhteydessä.

Hankkeet asetetaan tärkeysjärjestykseen. Ensisijaisia ovat tällöin turvallisuuden ja terveellisyyden kannalta välttämättömät ja ylläpitokustannuksia pienentävät, energiatehokkuutta parantavat peruskorjaushankkeet, joiden pitkäaikainen tarve palveluverkossa on varmistettu. Uudishankkeista etusijalla ovat palvelujen kokonaiskustannuksia vähentävät korvaavat hankkeet, joissa tavoitteiden mukainen tilankäyttö tehostuu ja uusien asuntoalueiden toteuttamisen edellyttämät välttämättömät hankkeet.

## Infrarakentaminen

Infrastruktuurin rakentaminen eritellään hankkeittain. Hankkeiksi katsotaan yhtä kaupunginosaa tai osa-aluetta koskevat järjestelyt kuitenkin siten, että kaikki yli 1,0 milj. euron (arvonlisäveroton hinta) työkohteet tulee erotella omiksi hankkeikseen ao. kaupunginosan yhteydessä.

Liikenneliikelaitoksen investoinnit tulee yhteen sovittaa muun infrarakentamisen kanssa.

Katuverkon ja muiden yleisten alueiden rakentamisen taloudellisuutta arvioidaan osana kaavoituksen yhteydessä tehtävää aluekohtaista teknistaloudellista arviointia.

Periaatteellisesti ja taloudellisesti merkittävistä hankkeista laaditaan ennen katu-, puisto- ja rakennussuunnittelua yleissuunnitelma, johon sisältyvän hankearvioinnin tarkoituksena on tuottaa tietoa hankkeiden vaikuttavuudesta, toteuttamiskelpoisuudesta ja kannattavuudesta niiden ohjelmoinnin ja päätöksenteon pohjaksi sekä maankäytön suunnittelua varten.



28.5.2018

---

## Irtain omaisuus

Irtaimen omaisuuden investointiehdotusten lähtökohtana on toimialakohtainen raami. Irtaimen omaisuuden investointiehdotus tehdään eriteltynä laskentataulukon mukaisesti.

## Kunnan liikelaitosten investoinnit

Kunnan liikelaitokset tekevät myös investointisuunnitelman talousarviovuodelle 2019 ja vuosille 2020 - 2028 edellisen kohdan mukaisesti. Liikenneliikelaitos esittää 10-vuotisen investointiohjelman. Liikelaitoksen rahoituslaskelmassa esitetään, miten investoinnit on tarkoitus rahoittaa.

## Pysyvien vastaavien hyödykkeet

Kunnan pysyviä vastaavia ovat tulon tuottamisen tarkoituksesta riippumatta aineettomat ja aineelliset hyödykkeet, jotka vaikuttavat jatkuvasti tuotannontekijöinä useana tilikautena sekä toimialasijoittamisen osakkeet ja osuudet ja muut sijoitukset (Yleisohje kunnan ja kuntayhtymän taseen laatimisesta). Pysyvien vastaavien hyödyke hankitaan investointiosan määrärahoilla.

Jos hyödykkeen arvonlisäveroton hankintahinta alittaa 10 000 euroa (pienhankinta), voidaan hankintameno<sup>1</sup> kirjata kokonaisuudessaan hankintatilikauden kuluksi. Hankinta tehdään tällöin käyttötalousosan määrärahoilla.

Jos kerralla hankitaan useampia alle 10 000 euron arvoisia hyödykkeitä, jotka yhdessä muodostavat toiminnallisen kokonaisuuden ja yhdessä ylittävät 10 000 euron rajan, on näissä tapauksissa kysymyksessä pysyvien vastaavien hyödykkeiden hankinta. Nämä hankitaan investointiosan määrärahoilla ja aktivoidaan taseeseen.

Rakennusten korjausten, myös ulkopuolisiin vuokratiloihin tehtävien korjausten, osalta on ratkaisevaa, lisääkö korjaus rakennuksen arvoa, jolloin korjaus on poistonaista ja rahoitetaan investointimäärärahoilla. Kunnossapitoluonteiset vuosikorjaukset eivät ole poistonaista ja ne rahoitetaan käyttötalousosan määrärahoilla hankkeen ja niihin liittyvien hankintojen kustannuksista riippumatta.

---

<sup>1</sup> Hankintamenoon luetaan hyödykkeen hankinnasta ja valmistuksesta aiheutuneet muuttuvat menot. Jos hyödykkeen hankintaan ja valmistukseen liittyvien kiinteiden menojen määrä on olennainen hyödykkeen hankinnasta aiheutuneisiin muuttuviin menoihin verrattuna, saadaan myös niiden osuus lukea osaksi hankintamenoa.

Hyödykkeen hankintamenoon saadaan lukea myös hyödykkeen valmistamiseen kohdistettavissa olevan lainan korkomenot valmistusajalta. Aktivoinnin edellytyksenä on, että korkomenojen määrä tarkasteltuna yhdessä edellä mainittujen kiinteiden menojen kanssa on olennainen hyödykkeen hankinnasta aiheutuneisiin muuttuviin menoihin verrattuna

28.5.2018

---

## Hintataso

Rakennusinvestointien arvioinnissa käytetään valtiovarainministeriön viimeisintä arviota vuoden 2019 rakennuskustannusindeksin lukuarvosta.

## 8 Erilliskysymykset

### Ympäristöasioiden hallinta ja seuranta

Toimialojen, virastojen ja liikelaitosten tulee asettaa ympäristöä koskevat sitovia tai toiminnalliset tavoitteita toimintasuunnitelmakaudelle 2019–2021. Tavoitteita asetettaessa tulee ottaa huomioon kaupunkistrategian ympäristötavoitteet sekä kaupungin ympäristöpolitiikan (kvsto 26.9.2012) tavoitteet sekä ympäristönsuojelun osaluueohjelmat (mm. Hiilineutraali Helsinki 2035 -toimenpideohjelma, ilmansuojelusuunnitelma, meluntorjunnan toimintasuunnitelma ja kuntien energiatehokkuussopimus KETS). Toimialojen, virastojen, liikelaitosten ja tytäryhteisöjen tulee sisällyttää päästöjä vähennystavoitteet omaan toiminnan ohjausjärjestelmään. Tavoitteena on hiilineutraalisuus viimeistään vuonna 2035.

Helsingin kaupungin ympäristöraportti vuodelta 2018 laaditaan kaupunkiympäristön toimialalla toimialojen, virastojen, liikelaitosten ja tytäryhteisöjen ympäristöä koskevien selvitysten ja ympäristö- ja yhteiskuntavastuuraporttien perusteella. Vastuu tiedon tuottamisesta kuuluu kaikille toimialoille, virastoille, liikelaitoksille ja tytäryhteisöille.

### Kehittämishankkeet

Palvelujen vaikuttavuuden ja tuottavuuden parantaminen ja näitä edistävä mm. sähköisten palvelujen parantaminen edellyttää jatkuvaa toiminnan kehittämistä. Innovaatiotoiminta ja kehittämishankkeet tulee kohdistaa olemassa olevien palvelujen ja erityisesti käyttäjien kannalta tärkeimpien sekä hallintokuntien toiminnan ja taloudelliselta volyymilta suurimpien peruspalvelujen vaikuttavuuden ja tuottavuuden parantamiseen. Kehittämishankkeilla tulee tähdätä toimintatapojen uudistamiseen. Uusien palveluiden luomiseen tai nykyisten palvelujen laajentamiseen tähtääviä kehittämishankkeita ei käynnistetä. Kehittämishankkeiden valmisteluun ja toteutukseen tulee ottaa mukaan yritykset, korkeakoulusektori ja kaupunkilaiset. Kehittämisessä tulee huomioida asiakas/käyttäjäkokemus.

Toimialojen omista EU-hankkeista aiheutuvat kaikki menot sisällytetään pääsääntöisesti ao. toimialan talousarvioon, myös se osuus, joka on tarkoitettu katettavaksi EU:lta, valtiolta tai muulta rahoittajalta saatavilla avustuksilla (bruttoperiaate).

Erityisesti tulee kiinnittää huomiota siihen, että myös hankkeen partnereille jaettavat EU:n ja valtion tuet sisällytetään talousarvioon silloin kun kaupunki toimii koko hankkeen hallinnoijana ja välittää tukiosuudet muille partnereille. Hankkeen EU:n,

28.5.2018

---

valtion tai muun rahoittajan tuet budjetoidaan tulotilille "Tuet ja avustukset" ja hankkeen menot vakiomenolajeille.

Talousarvioon sisällytetään vain ne hankkeet, joihin on jo saatu myönteinen päätös tai joihin sellainen on saadun ennakkotiedon mukaan odotettavissa.

Mikäli hankkeen kustannukset on sovittu maksettavaksi erillisestä keskitetystä hankemäärärahasta, ei hankkeen menoja ja tukiosuuksia tule budjetoida omaan talousarvioon.

EU-hankerahoituksen hakemisesta päättää kansliapäällikkö ja koordinaatio- ja päätöksenteon valmisteluvastuu on kaupunginkanslian elinkeino-osastolla. Päätösmenttelyyn tulee varata riittävästi aikaa ja elinkeino-osaston valmistelijaan tulee olla yhteydessä jo hankesuunnittelun alkuvaiheessa, jotta hankkeen käsittelyn aikatauluista, ja mahdollisesta keskitetystä erillismäärärahasta ja päätökseen tarvittavista asiakirjoista voidaan sopia. Lisätietoja päätösmenttelystä, mahdollisista rahoituskanavista ja hakumenttelystä voi tiedustella kaupunginkanslian elinkeino-osastolta.

#### Innovaatorahaston käyttö

Innovaatorahastolla on jatkuva haku. Kaupunginhallituksen elinkeinojaosto päättää rahaston käytöstä.

#### Kaupungin brändikonsepti, markkinointistrategiset linjaukset ja visuaalinen ilme

Kaupunki on hyväksynyt 23.5.2016 (§505) brändikonseptin ja markkinointistrategisten linjaukset sekä 5.4.2017 (§29) sen pohjalta tehdyn kaupungin yhtenäisen visuaalisen ilmeen. Toimialojen tulee budjetoida omaan toimintaan tarvittavien sovellusten ja materiaalien suunnittelun ja tuotannon kustannukset.

#### Osallistuva budjetointi

Kaupunginhallitus vahvistaa vuosittain osallistuvan budjetoinnin äänestystuloksen asukkaiden esittämille hankkeille ja projekteille. Päätöksessä vahvistettavien hankkeita toteuttavien toimialojen, liikelaitosten ja virastojen antamien toteutettavuusarvioiden tulee sisältää kustannuslaskemat. Kustannusarvioissa tulee varautua myös investointihankkeiden mahdollisiin tuleville vuosille aiheutuviin ylläpitokustannuksiin.

#### Tietotekniikan kustannukset ja hankkeet

Kaupunginkanslian talous- ja suunnitteluosasto huolehtii 1.6.2018 lähtien tietohallinnon ohjauksesta ja yhteentoimivuuden kehittämisestä.

28.5.2018

---

Toimialojen käyttötalouden ICT-määrärahat (mm. ICT-hankinnat, digi-ratkaisujen ja -palvelujen ylläpito sekä lähiverkon kehittäminen ja ylläpito) tulee budjetoida talousarvioehdotuksessa keskitetysti toimialan hallinto- ja tukipalveluiden tietohallintopalveluiden budjettiin.

Toimialojen (koskee myös keskushallinnon ja toimialojen alaisia liikelaitoksia) tulee antaa talousarvio- ja suunnitelmaehdotuksen osana erittely tietohallinnon ja tietotekniikan kustannuksista. Erittely tehdään liitteenä olevan laskentatyökirjan mukaisesti sekä irtaimen omaisuuden että käyttötalouden osalta (liite 8).

Toimialojen tulee tehdä talousarvio- ja suunnitelmaehdotuksen osana esitykset niistä tietotekniikkaan tukeutuvista kehittämishankkeista, joita ne ehdottavat otettavaksi mukaan kaupungin tietotekniikan hankeohjelmaan. Toimialojen tulee varata hankkeiden määrärahat omaan talousarvioesitykseensä kokonaisraamin puitteissa ja asettaa hanke-ehdotuksensa tärkeysjärjestykseen. Myös liikelaitosten tulee ilmoittaa hankkeensa hankeohjelmaan.

Yhteishankkeessa vähintään kaksi hallintokuntaa tekee yhteisen esityksen sisällytettäväksi hankeohjelmaan. Toimialojen yhteishankkeiden rahoitus on mahdollista sisällyttää keskitettyyn tietotekniikkaan raamin puitteissa. Toimialojen esitykset käsitellään talousarviokäsittelyn yhteydessä ja niiden pohjalta muodostetaan kaupungin tietotekniikan hankeohjelma.

Jos hankeohjelman hanketta ei kyetä käynnistämään tai viemään eteenpäin, toimialan on neuvoteltava hankkeeseen osoitettujen resurssien uudelleensuuntaamisesta viipymättä kaupunginkanslian talous- ja suunnitteluosaston kanssa. Hankeohjelman mukaiselle hankkeelle osoitettuja määrärahoja ei ole mahdollista käyttää muihin tarkoituksiin ilman kaupunginkanslian lupaa.

Kaupunginkanslia antaa tarkemmat ohjeet hankekäsittelyn edellyttämien tietojen toimittamisesta hanke-ehdotusten hyväksymiskäsittelyyn hankeohjelman työtilassa. Hanke-ehdotukset kirjataan kaupungin yhteiseen salkunhallintavälineeseen, jota käytetään kaupungin tietotekniikan hankeohjelman kokoamiseen ja käsittelyyn.

Toimialat, liikelaitokset ja Helnet-tietoliikenneverkon palveluja käyttävät yhtiöt budjetoivat lähiverkon kehittämiseen ja ylläpitoon tarvittavat määrärahat omaan talousarvioonsa ja varautuvat talousarviossaan hankkimaan valvonta- ja hallintapalvelut palveluntoimittajalta. Lähiverkkojen kehittäminen ja hallinta tehdään kaupunginkanslian ohjauksessa. Ohjaus koskee lähiverkon arkkitehtuuria, laitehankintoja ja hallintaa. Toimialat budjetoivat IT-laiteinvestointinsa normaalisti ja ilmoittavat ne laskentatyökirjassa pyydetyllä erittelyllä.

28.5.2018

---

## 9 TALOUTTA JA TOIMINTAA KOSKEVAT OHJEET JA SÄÄNNÖT

Taloudenhoitoa ja sen järjestämistä ohjaavat kuntalain 13. luku, kirjanpitolaki ja -asetus, kirjanpitolautakunnan ja sen kuntajaoston antamat ohjeet sekä hallintosäännön luku 20, talousarvio ja taloussuunnitelma ja poistosuunnitelma (Kvsto 29.11.2006 ja 20.1.2016) sekä Jhs (Julkisen hallinnon suositukset) suositus 199 kunnan talousarviosta ja taloussuunnitelmasta.

### Kuntalaki

Kunnan ja kuntayhtymän taloutta koskevat säännökset on koottu kuntalain (410/2015) 110 - 120 pykäliin. Valtuusto vastaa kunnan toiminnasta ja taloudesta. Talousarvion valmistelusta vastaa kunnanhallitus sekä kukin toimielin omalla tehtäväl alueellaan. Kunnallisessa liikelaitoksessa valmistelusta vastaa johtokunta (Kuntal. 39 ja 67 §). Talousarviossa ja -suunnitelmassa hyväksytään kunnan ja kuntakonsernin toiminnan ja talouden tavoitteet. Talousarvio ja -suunnitelma on laadittava siten, että ne toteuttavat kuntastrategiaa, ja että edellytykset kunnan tehtävien hoitamiseen turvataan. Talousarvioon otetaan tehtävien ja toiminnan tavoitteiden edellyttämät määrärahat ja tuloarviot sekä siinä osoitetaan, miten rahoitustarve katetaan. Taloussuunnitelman on oltava tasapainossa tai ylijäämäinen. Kunnan ja kuntayhtymän taseeseen kertynyt alijäämä tulee kattaa enintään neljän vuoden kuluessa tilinpäätöksen vahvistamista seuraavan vuoden alusta lukien. Kunnan tulee taloussuunnitelmassa päättää yksilöidyistä toimenpiteistä, joilla alijäämä mainittuna ajanjaksona katetaan (Kuntal. 110.3 §).

### Kuntajaoston ohjeet

Kirjanpitolautakunnan kuntajaosto on antanut seuraavat yleisohjeet

- ympäristöasioiden kirjaamisesta ja esittämisestä kunnan ja kuntayhtymän tilinpäätöksessä (3.2.2009)
- kunnan ja kuntayhtymän tilinpäätöksen liitetiedoista (11.12.2012)
- kunnan ja kuntayhtymän tilinpäätöksen ja toimintakertomuksen laatimisesta (19.3.2013)
- kunnan ja kuntayhtymän tuloslaskelman laatimisesta (24.1.2011)
- kunnallisen liikelaitoksen kirjanpidollisesta käsittelystä (15.10.2013)
- kunnan ja kuntayhtymän suunnitelman mukaisista poistoista (15.11.2011)
- kunnan ja kuntayhtymän konsernitilinpäätöksen laatimisesta (18.1.2016)
- kunnan ja kuntayhtymän taseen laatimisesta (14.12.2010)
- kunnan ja kuntayhtymän rahoituslaskelman laatimisesta (28.11.2006)

28.5.2018

---

Kuntajaoston yleisohjeet ovat sitovia. Kuntajaoston yleisohjeita ja lausuntoja saa Kuntaliitosta sekä Kuntaliiton internet -sivuilta. Lisäksi aiheisiin saattaa liittyä kaupungin omaa ohjeistusta, joka tarkentaa yo. ohjeita.

#### Kaupungin hallintosääntö

Hallintosäännössä on määritelty mm. taloudenhoidon toimintaperiaatteet, taloushallinnon organisaatio sekä annettu määräyksiä kaupunkistrategiaista, talousarviosta ja taloussuunnitelmasta, rahatoimesta ja laskentatoimesta. Hallintosääntöä on noudatettava kaupungin talouden suunnittelussa, rahatoimessa, sijoitustoiminnassa ja laskentatoimessa sekä muussa taloudenhoidossa.

Hallintosäännön mukaan kaupungin tehtävät ja toiminnot on hoidettava siten, että mm.

- valtuuston asettamat toiminnalliset ja taloudelliset tavoitteet saavutetaan,
- kaupungin talous on tasapainossa,
- vastuu kunkin tehtäväalueen toiminnallisesta ja taloudellisesta tuloksesta on selkeä,
- organisaation kaikilla tasoilla ja kaikissa toiminnoissa on riittävä sisäinen valvonta ja riskienhallinta.

#### JHS suositus

##### Talousarvion yhteys kirjanpitoon ja taloustilastoon

Talousarvion ja kirjanpidon yhteys kuntataloudessa on kiinteä ja niiden vaikutus toisiinsa molemmin suuntainen. Kirjanpito tulee järjestää siten, että sen avulla voidaan seurata talousarvion toteutumista tilinpäätöksessä laadittavassa talousarvion toteutumisvertailussa (KuntaL 113 §). Toisaalta talousarviossa noudatetaan kirjanpidon suoriteperustetta määrärahan ja tuloarvion ottamisessa talousarvioon. Kirjanpitoikäytäntö ohjaa näin menon ja tulon merkitsemistä talousarviossa ja sen toteutumisvertailussa.

Talousarviossa käytetään käsitteitä meno tai tulo kaikista taloustapahtumista. Talousarviossa menoa käytetään yleiskäsitteenä tarkoittaen talousarviovuodelle jaksotettujen toimintamenojen lisäksi myös muuta rahankäyttöä muun muassa investointimenoa, lainanlyhennystä, antolainausta sekä peruspääoman lisäystä. Talousarviovuodelle jaksotettuja tuloja ovat esimerkiksi verotulot, valtionosuudet, maksu-, myynti- ja muut toimintatulot, korkotulot ja muut rahoitustulot sekä lainanotto.

##### Tavoitteiden asettaminen

Yksi keskeisimpiä kuntalakiuudistuksen tuomia talousarvion sisältömuutoksia on, että ”Talousarvion on toteutettava kuntastrategiaa eli talousarviotavoitteet on johdettava kuntastrategiasta.” (JHS 199 Kuntien ja kuntayhtymien talousarvio ja –suunnitelma <http://www.jhs-suositukset.fi/suomi/jhs199>)

28.5.2018

---

Asetettavat tavoitteet kohdistuvat olennaisiin toimintoihin ja ohjaavat kehittämään toimintatapoja ja siten parantamaan toimintojen tuloksellisuutta. Talousarviossa asetettavien tavoitteiden tulee olla selkeitä, jotta niitä voidaan mitata mahdollisimman konkreettisilla mittareilla ja menetelmillä.

Toiminnan tavoite on talousarviossa Kaupunginvaltuuston tehtäväkohtaisesti asetama määrärahan käyttötarkoitusta, palvelutuotannon määrää tai laatua tai toiminnan kehittämistä ohjaava tavoite. Kaupunginvaltuusto päättää talousarvion käsitteilyn yhteydessä, mitkä tavoitteista ovat sitovia. Muut tunnusluvut esitetään perusteluina. Talousarvion toteutumista seurattaessa seurataan myös näiden mittareiden kuvaamien toimintojen toteutumista.

#### Resurssien jako tehtäville ja hankkeille

Budjettirahoitteisessa toiminnassa budjetoinnin tärkein tehtävä on verorahoituksella koottujen tulojen jakaminen määrärahoina eri tehtäville. Kohderahoitteisessa toiminnassa, jossa rahoitus perustuu suoritteiden myynnistä saataviin tuloihin, ovat tulonodotukset menojen budjetoinnin lähtökohtana.

#### Tavoitteiden sitominen resursseihin

Kuntalain 110 §:n mukaan tavoitteet tulee sitoa niihin osoitettuihin voimavaroihin. Tämä tarkoittaa, että talousarviossa osoitetaan toiminnan tavoitteiden edellyttämät määrärahat ja tuloarviot. Toisaalta tavoitteiden tehtävänä on osoittaa, mitä vaikutuksia varojen käytöllä on tarkoitus saada aikaan. Määräraha on valtuuston toimielmille antama, euromäärältään ja käyttötarkoitukseltaan rajattu valtuutus varojen käyttämiseen määrättyjen tavoitteiden toteutumiseksi. Tuloarvio on vastaavasti valtuuston toimielmille asettama tulotavoite, joka on sidottu kunnan palvelutavoitteisiin ja niiden toteuttamiseen tarvittaviin menoihin. Tavoiteasettelun ja budjetoinnin yhdistäminen on vaativa tehtävä. Erityisesti se on sitä asiakaslähtöisten tavoitteiden budjetoinnissa.

#### Tasapainoperiaate

Kuntalaki velvoittaa kuntaa huolehtimaan tulorahoituksen riittävydestä ja maksuvalmiuden säilyttämisestä. Suunnitellun toiminnan ja hankkeiden on oltava realistisia suhteessa käytettäviin varoihin. Taloussuunnitelmassa on esitettävä yksilöidyt toimenpiteet edellisiltä tilikausilta kertyneen tai kuluvalta tilikaudelta kertyvän alijäämän kattamiseksi. Muodollista tulojen ja menojen tasapainottamista vuositasolla ei kuitenkaan edellytetä. Taloussuunnitelman on oltava tasapainossa tai ylijäämäinen.

Kunnan taseeseen kertynyt alijäämä tulee kattaa enintään neljän vuoden kuluessa tilinpäätöksen vahvistamista seuraavan vuoden alusta lukien. Kunnan tulee taloussuunnitelmassa päättää yksilöidyistä toimenpiteistä, joilla alijäämä mainittuna ajanjaksona katetaan. Kuntalain 110 §:n säännös alijäämän kattamisvelvollisuudesta

28.5.2018

---

koskee myös kuntayhtymää. Kunta, jonka kuluvan vuoden tasearvio on ylijäämäinen, voi sen sijaan tehdä alijäämäisen taloussuunnitelman. Suunnitelman alijäämäisyys ei kuitenkaan saa olla suurempi kuin talousarvion laadintavuoden tasearvion mukainen kertynyt ylijäämä.

#### Brutto- ja nettoperiaate

Bruttoperiaate tarkoittaa, että menot ja tulot budjetoidaan erikseen määrärahoina ja tuloarvioina. Menettely on perusteltu silloin, kun tehtävä rahoitetaan pääsääntöisesti verorahoituksella. Myös silloin, kun tehtävän menot eivät riipu siihen kohdistuvista tuloista, on bruttoperiaate ensisijainen, vaikka tulojen määrä olisi merkittävä.

Nettoperiaate tarkoittaa, että talousarviossa sitovuus määrätään nettomääräisesti tulojen ja menojen erotuksena.

Kunnan liikelaitosta sitovana nettoeränä kunnan talousarviossa on tulo, jonka liikelaitoksen tulee tulouttaa korvauksena kunnan liikelaitokseen sijoittamasta oman tai vieraanpääomanehtoisesta pääomasta sekä meno, joka on kunnan avustusta liikelaitokselle. Lisäksi liikelaitosta sitovina erinä ovat kunnan pääomasijoitus liikelaitokseen ja liikelaitoksen pääoman palautus kunnalle. Liikelaitoksen investoinnit rahoitetaan lähtökohtaisesti tulo-rahoituksella. Niihin ei osoiteta kunnan talousarviossa määrärahaa muuten kuin pääomasijoituksena samaan tapaan, kuin kunta osoittaa rahoitusta tytäryhteisölleen.

#### Suorite- ja realisointiperiaate

Menojen suoriteperiaate tarkoittaa, että talousarvioon ja -suunnitelmaan otetaan varainhoitovuoden aikana vastaanotetuista tuotannontekijöistä aiheutuvat tulot ja muut sellaiset menot, joiden suorittamiseen kunta on varainhoitovuoden aikana sitoutunut. Tulojen realisointiperiaate tarkoittaa, että talousarvioon ja -suunnitelmaan otetaan varainhoitovuoden aikana suoritteiden luovuttamisesta aiheutuvat ja muut lopullisesti kunnalle kuuluvat tulot.

#### Täydellisyysperiaate

Täydellisyysperiaatteen mukaan talousarvioon on otettava kunnan rahan käyttö ja rahan lähteet kokonaisuudessaan. Tiedossa olevia menoja tai tuloja ei voi jättää talousarviosta pois. Täydellisyysperiaatteen mukaan myös kunnan eri tehtävien sisäiset ostot ja myynnit otetaan talousarvioon, vaikka niihin ei suoraan liittyisi rahan käyttöä.



28.5.2018

---

## Kehysbudjetointiperiaate

Valtuustolla on laaja harkintavalta päättää talousarvion määrärahakokonaisuuksista. Pääsääntöisesti määräraha asetetaan tehtäväkohtaisena siten, että toiminnan tavoitteet ja niiden saavuttamiseen varatut varat ovat yhdistettävissä talousarviossa. Talousarvion kehysajattelussa voidaan myös esimerkiksi lautakunnalle tai kokonaisuudelle palvelualueelle osoittaa kokonaismääräraha useiden eri tehtävien hoitamiseen.

## Kunnan talousarvion ja -suunnitelman rakenne ja sisältö

Talousarvioasetelma muodostuu käyttötalous- ja tuloslaskelmaosasta sekä investointi- ja rahoitusosasta. Samaa rakennetta noudatetaan taloussuunnitelmassa ja tilinpäätökseen sisältyvässä talousarvion toteutumisvertailussa. Toimintaa ja taloutta suunnitellaan ja seurataan käyttötalouden, investointien, tuloslaskennan ja rahoituksen näkökulmista.

Käyttötalousovosassa asetetaan palvelutavoitteet ja budjetoidaan niiden järjestämisen vaatimat menot ja tulot. Investointiosassa budjetoidaan pitkävaikutteisten tuotantovälineiden kuten rakennusten, kiinteiden rakenteiden ja kaluston hankinta, rahoitusosuudet ja omaisuuden myynti. Tuloslaskelmaosassa osoitetaan tulorahoituksen riittävyys käyttömenoihin ja poistoihin. Rahoitusosassa osoitetaan yhteenvetona rahan lähteet ja käyttö.

## 10 Talousarvioaloitteet

Lauta- ja johtokuntien on käsiteltävä talousarvioaloitteista annettavat lausunnot samanaikaisesti talousarvioehdotusten kanssa. Lausunnoissa on selvitettävä, miten aloitteessa esitetyt toimenpiteet on otettu huomioon talousarvioehdotuksessa.

Lausunnossa on yksiselitteisesti mainittava, kuinka paljon aloitteessa esitetty toimenpide lisää/vähentää määrärahojen tarvetta ja onko nämä sisällytetty hallintokunnan talousarvioehdotukseen. Vastaavasti toimenpiteen vaikutukset suoritemääriin on ilmoitettava ja sisältyvätkö nämä muutokset talousarvioehdotukseen.

## 11 Muut ohjeet

### Muodollinen asu ja määräajat

Muodollinen asu ohjeistetaan myöhemmin. Tekstitiedot toimitetaan 15.8.2018 mennessä erikseen ohjeistettavalla tavalla.

Talousarvion eurotiedot syötetään Tasku-järjestelmään ja suoritetiedot DM-järjestelmään 15.8.2018 mennessä.

28.5.2018

---

Sisäisten erien syöttö tulisi olla tehtynä 8.8.2018 mennessä.

Lauta- ja johtokuntien tulee käsitellä talousarvioehdotukset 28.8.2018 mennessä.

Tarkemmat ohjeet lähetetään hallintokunnille erikseen.

#### Ehdotusten tarkkuus

Ehdotuksissa luvut esitetään tuhansina euroina. Yksikkötuotot ja -kustannukset ilmoitetaan euroina.

#### Toimitettava aineisto

Kaupunginkanslian talous- ja suunnitteluosasto avaa keskitetysti toimialoille ja liikelaitoksille AHJOn diaarinumerot, joille kukin virasto ja liikelaitos tekevät oman esityksensä kaupunginhallitukselle (hallintokuntakohtaiset diaarinumerot liitteenä 13). Kun lauta- tai johtokunta on tehnyt päätöksen talousarvioehdotuksesta, lähetetään tieto AHJOn tehtäväpyynnöllä talous- ja suunnitteluosaston johtavalle suunnittelijalle Ari Hietamäelle. Lisäksi koko aineisto lähetetään määräpäivään 28.8.2018 mennessä sähköpostiosoitteeseen [kanslia.talousarvio@hel.fi](mailto:kanslia.talousarvio@hel.fi). Paperiversioita ei enää toimiteta.

Talousarvio- ja taloussuunnitelmaehdotuksen keskeinen liiteaineisto käsitellään lauta- ja johtokunnissa.

Lisäksi lauta- ja johtokuntien ehdotus talousarviokirjaan tuleviksi perusteluteksteiksi suoritetaulukoineen, luettelo lakkautettavista viroista lähetetään rtf-tallennusmuodossa sekä henkilöstöresurssisuunnitelma- taulukko, tilaresurssisuunnitelma ja irtaimen omaisuuden perushankintoja erittelevä taulukko sähköpostin ([kanslia.talousarvio@hel.fi](mailto:kanslia.talousarvio@hel.fi)) liitetiedostona talous- ja suunnittelukeskuksen talous-suunnitteluosastolle.

28.5.2018

---

Tiedustelut ja lisäohjeet

Kaupunginkanslian talous- ja suunnitteluosasto avustaa tarvittaessa toimialoja ja liikelaitoksia talousarvio- ja taloussuunnitelmaehdotusten laatimiseen liittyvissä kysymyksissä.

Kaupunginkanslian talous- ja suunnitteluosaston vastuuhenkilöt vastuualueineen:

Nimi	Puhelin	Vastuualue
Rahoitusjohtaja Tuula Saxholm	310 36250	Yleiset kysymykset
Talousarviopäällikkö Matti Malinen	310 36277	Yleiset kysymykset
Vs. Tietotekniikkapäällikkö Kari Miskala	310 36396	Tietotekniikkaa koskevat kysymykset
Strategiapäällikkö Marko Karvinen	310 36257	Kaupungin hallinnon kehittämistä ja kaupungin strategioita koskevat kysymykset
Johtava suunnittelija Ari Hietämäki	310 36567	Verot ja valtionosuudet, Kaupunginkanslia, tarkastusvirasto ja keskushallinto
Erityissuunnittelija Mari Rajantie	310 25707	Taloushallintopalvelut, Palvelukeskus
Erityissuunnittelija Riikka Henriksson	310 36256	Sosiaali ja terveystoimiala
Erityissuunnittelija Tero Niininen	310 25915	Kasvatuksen ja koulutuksen toimiala, työterveysliikelaitos, Kulttuurin ja vapaa-ajan toimiala
Hankepäällikkö Juha Viljakainen	310 36276	Stara, Maankäyttö ja kaupunkirakenne, palvelut ja luvat, pelastuslaitos
Kehittämisisinööri Ville Vastamäki	310 25902	Rakennukset ja yleiset alueet
Suunnitteluinsinööri Saara Kanto	310 25531	HKL-liikelaitos
Controller Pia Halinen	310 25718	Avustukset

28.5.2018

---

## **TALOUSARVION PERUSTELUTEKSTIN MALLI**

*(Otsikointi sitova ja alakohdat asioita, joita tekstissä tulisi kuvata)*

### **Talousarvio 2019 ja taloussuunnitelma 2019–2021**

#### **Toimintaympäristön muutosten vaikutukset 2019 talousarvioon**

- Toimintaympäristössä tapahtuvien merkittävien uudistusten ja ilmiöiden vaikutukset toimintaympäristöön (esim. lainsäädäntö, sote- ja maakunta-uudistus, talous- ja työllisyyskehitys, eriytymiskehitys, maahanmuutto)
- Arvio palvelujen kysynnän ja tuotantotapojen kehityksestä 2019–2021. Palvelutuotannon tapoja ovat esim. kunnan oma palvelutuotanto, yhteistyö muiden kuntien kanssa, palvelujen hankinta kunnan ulkopuolisilta toimijoilta sekä muut vaihtoehdot (mm. palveluseteli, omaishoito ja avustukset järjestöille)
- Talousarvion vaikutusarviointi esimerkiksi lapsivaikutusten, sukupuolivaikutusten, terveys- ja hyvinvointivaikutusten, sosiaalisten vaikutusten, yritysvaikutusten ja ympäristövaikutusten näkökulmasta

#### **Kaupunkistrategian ja sen tavoitteiden toteuttaminen toimialoilla**

- Talousarvion pohjana olevan kaupunkistrategian tavoitteiden toteuttaminen toimialoilla kuvataan strategian ryhmittelyn otsikoinnin mukaisesti
  - Maailman toimivin kaupunki
  - Kestävän kasvun turvaaminen on kaupungin keskeisin tehtävä
  - Uudistuvat palvelut
  - Vastuullinen taloudenpito hyvinvoivan kaupungin perusta
  - Helsinki vahvistaa ja monipuolistaa edunvalvontaansa
- Palvelujen tavoitteenasettelun ja toiminnan kuvausten sijoittamisessa strategiaotsikoinnin käytetään Khn hyväksymän mittarikokonaisuuden teemoittelua:

28.5.2018



- Sitovien tavoitteiden kytkeytyminen kaupunkistrategiaan, kaupunkitason strategiamittareihin, kaupunkiyhteisiin hankkeisiin, yhteissuunnittelun teemoihin
- Toimialan henkilöstösuunnitelma (henkilöstön rakenteen ja määrien muutokset sekä asetettavat tavoitteet) 2019–2021
- Toimialan tilankäyttösuunnitelma (tilankäytön rakenteen ja määrien muutokset sekä asetettavat tavoitteet) 2019–2021
- Digitalisaatio ja tietotekniikka palvelutuotannon ja prosessien kehittämisessä

### Talousarvion seurannassa tarkasteltavat tavoitteet

- Sitovat toiminnan tavoitteet
- Tuottavuuden kehittymistä kuvaavat tunnusluvut, mm. yksikkökustannukset
- Suoritteet ja tunnusluvut (toiminnan laajuutta ja tavoitteita kuvaavia suoritteita, tuntimääriä, määräaikoja)
- Tilankäytön tehokkuuden toteutuminen 2017–2021

28.5.2018

**Investointiraami 2019 ja alustava investointiohjelma 2019-2028**

		Raami 2019 1.000 €	TS 2020 1.000 €	TS 2021 1.000 €	Alustava 2022 1.000 €	Alustava 2023 1.000 €	Alustava 2024 1.000 €	Alustava 2025 1.000 €	Alustava 2026 1.000 €	Alustava 2027 1.000 €	Alustava 2028 1.000 €
8 Investointiosa	Tulot	16 885	16 558	16 558	16 558	16 558	16 558	16 558	16 558	16 558	16 558
	Menot	583 218	572 644	552 961	552 700	552 762	552 750	552 510	552 755	552 798	552 797
	Netto	-566 333	-556 086	-536 403	-536 142	-536 204	-536 192	-535 952	-536 197	-536 240	-536 239
801 Kiinteä omaisuus	Tulot	5 000	5 000	5 000	5 000	5 000	5 000	5 000	5 000	5 000	5 000
	Menot	82 424	97 594	92 300	83 600	74 960	68 500	64 020	65 520	62 360	62 400
	Netto	-77 424	-92 594	-87 300	-78 600	-69 960	-63 500	-59 020	-60 520	-57 360	-57 400
80102 Projektialueiden esirakentaminen (sis. kohtaan 801 Kiinteä omaisuus)	Menot	47 624	63 594	57 300	47 600	37 920	36 400	36 870	38 360	35 600	50 700
802 Rakennukset	Menot	260 141	238 011	230 825	247 041	241 742	249 086	255 547	256 204	242 988	250 797
803 Kadut ja liikenneväylät	Menot	134 464	139 560	148 527	147 859	161 960	155 322	153 843	155 840	166 040	158 300
80302 Projektialueiden kadut, Khn käytet ja 80303 Yhteishankkeet Liikenneviraston kanssa, Khn käytet yhteensä (sis. kohtaan 803 Kadut ja liikenneväylät)	Menot	72 058	67 460	79 131	77 100	89 360	76 722	76 043	83 240	88 040	100 300
804 Puistot ja liikunta-alueet	Menot	18 355	19 900	22 200	19 900	19 800	25 542	24 800	20 891	27 110	27 000
80402 Projektialueiden puistot ja liikunta- alueet, Khn käytet (sis. kohtaan 804 Puistot ja liikunta-alueet)	Menot	6 355	7 700	8 400	6 200	5 650	9 250	8 700	5 791	11 010	10 900
805 Irtaimen omaisuuden perushankinta	Tulot	1 885	1 558	1 558	1 558	1 558	1 558	1 558	1 558	1 558	1 558
	Menot	69 933	64 279	54 809	50 000	50 000	50 000	50 000	50 000	50 000	50 000
	Netto	-68 048	-62 721	-53 251	-48 442	-48 442	-48 442	-48 442	-48 442	-48 442	-48 442
80501 Keskushallinto	Menot	15 790	14 820	13 800	50 000	50 000	50 000	50 000	50 000	50 000	50 000
80502 Kasvatus- ja koulutustoimiala	Menot	27 075	27 100	17 000							
80503 Kaupunkiympäristötoimiala	Tulot	1 885	1 558	1 558							
	Menot	9 262	6 753	6 753							
	Netto	-9 262	-6 753	-6 753							
80504 Kulttuuri- ja vapaa-aikatoimiala	Menot	5 856	4 056	4 056							
80505 Sosiaali- ja terveystoimiala	Menot	11 950	11 550	13 200							
80506 Tarkastusvirasto	Menot										
806 Arvopaperit	Menot	16 901	12 300	3 300	3 300	3 300	3 300	3 300	3 300	3 300	3 300
807 Muu pääomatalous	Tulot	10 000	10 000	10 000	10 000	10 000	10 000	10 000	10 000	10 000	10 000
	Menot	1 000	1 000	1 000	1 000	1 000	1 000	1 000	1 000	1 000	1 000
	Netto	9 000	9 000	9 000	9 000	9 000	9 000	9 000	9 000	9 000	9 000
80751 Rakennusten ja osakkeiden myyntitulot (sis. kohtaan 807 Muu pääomatalous)	Tulot	4 000	4 000	4 000	4 000	4 000	4 000	4 000	4 000	4 000	4 000

**Liikenneliikelaitoksen vuotuinen investointitaso ei voi merkittävästi poiketa noin 140 miljoonasta eurosta.**

**Määrä- ja taloustavoitteet (Taulukkomalli)**

	2017	2018	enn 2018	2019	2020	2021
<b>Suoritetavoitteet</b>						
Opetustuntien määrä	149	151	152	162	163	163
<b>Tehokkuus/taloudellisuus</b>						
Käyttöaste %	83	83	83	82	80	80
Menot €/asukas	150	120	125	150	125	125
<b>Toiminnan laajuustiedot</b>						
Sairaankuljetushälytyksiä	34 520	35 200	34 520	35 000	36 000	36 000
Oppilaiden lukumäärä	4 600	5 000	5 200	1 200	6 300	6 300
Kaupungin maaomaisuus, ha	520	530	520	530	520	520
Kunnossapidetty puistoala, ha	1 495	1 520	1 596	1 665	1 773	1 773
<b>Resurssit</b>						
Henkilöstön määrä	12	15	12	13	10	10
Tilat, m <sup>2</sup>	100	100	95	95	95	95

**Tuottavuusmittari (Taulukkomalli)**

	2017	2018	enn 2018	2019	2020	2021
Suomenkielinen perusopetus ja lukiokoulutus – Finsk grundläggande utbildning och gymnasieutbildning		93	93	93	93	
Esi- ja perusopetus – Förskola och grundläggande utbildning		92	92	92	92	
Lukiokoulutus – Gymnasieutbildning		94	94	94	96	
Aikuislukiokoulutus – Vuxengymnasieutbildning		104	104	130	126	
Ruotsinkielinen perusopetus ja lukiokoulutus – Svensk grundläggande utbildning och gymnasieutbildning		94	94	94	95	
Esi- ja perusopetus – Förskola och grundläggande utbildning		89	89	89	91	
Lukiokoulutus – Gymnasieutbildning		93	93	93	94	
Aikuislukiokoulutus – Vuxengymnasieutbildning		141	141	142	143	
Ammatilliset oppilaitokset – Yrkesläroanstalter		94	94	94	96	
<b>Tuottavuus (2014=100)</b>						

**Tilankäytön tehokkuuden mittari (Taulukkomalli)**

	2017	2018	enn 2018	2019	2020	2021
Tilojen kokonaispinta-ala htm2	97,3	97,5	98	98	99	99
tilojen pinta-alamäärä (htm2) suhteessa asiakasmäärään	14,1	14,5	14,3	14,3	14,3	14,3
Hallintokunnan oma mittari	?	?	?	?	?	?

## KÄYTTÖTALOUSOSAN TAULUKKOMALLIT

### PÄÄLUOKKA/LUKU/KOHTA<sup>2</sup>

	Käyttö Förbrukning	Talousarvio Budget	Ennuste Prognos	Ehdotus Förslag	Talousarvio Budget	Talous- suunnitelma Ekonomiplan 2020	Talous- suunnitelma Ekonomiplan 2021
	2017 1 000 €	2018 1 000 €	2018 1 000 €	2019 1 000 €	2019 1 000 €	1 000 €	1 000 €
Tulot yhteensä - Inkomster sammanlagt	25 056	30 344	26 305	28 876	28 879	28 879	30 679
Menot yhteensä - Utgifter sammanlagt	193 632	243 812	263 083	219 268	275 656	292 708	356 493
<b>Toimintakate - Verksamhetsbidrag</b>	<b>-168 576</b>	<b>-213 468</b>	<b>-236 778</b>	<b>-190 392</b>	<b>-246 777</b>	<b>-263 829</b>	<b>-325 814</b>
Poistot - Avskrivningar	3 543	7 254	4 595	7 238	7 238	7 238	7 238
<b>Tilikauden tulos - Räkenskapsperiodens resultat</b>	<b>-172 119</b>	<b>-220 722</b>	<b>-241 373</b>	<b>-197 630</b>	<b>-254 015</b>	<b>-271 067</b>	<b>-333 052</b>
<b>Tilikauden ylijäämä (alijäämä) - Räken- skapsperiodens överskott (underskott)</b>	<b>-172 119</b>	<b>-220 722</b>	<b>-241 373</b>	<b>-197 630</b>	<b>-254 015</b>	<b>-271 067</b>	<b>-333 052</b>
Muutos - Förändring, %							
Tulot - Inkomster		21,1	-13,3	-4,8	-4,8	0,0	6,2
Menot - Utgifter		25,9	7,9	-16,7	11,0	8,1	21,8

<sup>2</sup> Taulukon luvut ovat esimerkinomaisia



## TULOSLASKELMAOSAN TAULUKKOMALLIT<sup>3</sup>

TULOSLASKELMA	Käyttö Förbrukning	Talousarvio Budget	Ehdotus Förslag	Talousarvio Budget	Talous- suunnitelma Ekonomiplan	Talous- suunnitelma Ekonomiplan
	2017 1 000 €	2018 1 000 €	2019 1 000 €	2019 1 000 €	2020 1 000 €	2021 1 000 €
<b>Toimintatulot - Resultaträkning</b>						
Myyntitulot - Försäljningsinkomster		174 887				
Maksutulot - Avgiftsinkomster		118 653				
Tuet ja avustukset - Understöd och bidrag		28 028				
Vuokratulot - Hyresinkomster		434 914				
Muut tulot - Övriga inkomster		24 557				
		<b>781 039</b>				
Valmistus omaan käyttöön - Tillverkning för eget bruk		89 783				
<b>Toimintamenot - Omkostnader</b>						
Palkat - Löner		-885 252				
Henkilösivumeno - Lönebikostnader		-319 045				
Palvelujen ostot - Köp av tjänster		-988 086				
Aineet, tarvikkeet ja tavarat - Material, förnödenheter och varor		-131 295				
Avustukset - Understöd		-319 484				
Vuokrat - Hyror		-329 848				
Muut menot - Övriga utgifter		-31 580				
<b>Toimintamenot yhteensä - Omkostnader sammanlagt</b>		<b>-3 004 590</b>				
<b>Toimintakate - Verksamhetsbidrag</b>		<b>-2 133 768</b>				
Verotulot - Skatteintäkter		2 057 664				
Valtionosuudet - Statsandelar		-65 700				
<b>Rahoitustulot ja -menot - Finansieringsinkomster och -utgifter</b>						
Korkotulot - Ränteinkomster		83 092				
Muut rahoitustulot - Övriga finansieringsinkomster		80 509				
Korkomenot - Ränteutgifter		-46 500				
Muut rahoitusmenot - Övriga finansieringsutgifter		-10 025				
<b>Vuosikate - Årsbidrag</b>		<b>-34 728</b>				
Poistot - Avskrivningar		-153 271				
Satunnaiset tulot - Extraordinära inkomster		33 634				
<b>Tilikauden tulos - Räkenskapsperiodens resultat</b>		<b>-154 365</b>				
Poistoeron muutos - Förändring i avskrivningsdifferens		0				
Varausten muutos - Förändring i reserveringar		0				
Rahastojen lisäys - Ökning av fonder		0				
Rahastojen vähennys - Minskning av fonder		20 400				
<b>Tilikauden ylijäämä (alijäämä) - Räkenskapsperiodens överskott (underskott)</b>		<b>-133 965</b>				

<sup>3</sup> Taulukon luvut ovat esimerkinomaisia

## 7

## TULOSLASKELMAOSA

	Käyttö Förbrukning	Talousarvio Budget	Ehdotus Förslag	Talousarvio Budget	Talous- suunnitelma Ekonomiplan	Talous- suunnitelma Ekonomiplan
	2017 1 000 €	2018 1 000 €	2019 1 000 €	2019 1 000 €	2020 1 000 €	2021 1 000 €
Tulot - Inkomster		2 141 211				
Menot - Utgifter		280 185				
Netto		1 861 026				
Muutos - Förändring, %						
Tulot - Inkomster		-14,0				
Menot - Utgifter		-35,4				

## 7 01 Toiminnan rahoitus

	Käyttö Förbrukning	Talousarvio Budget	Ehdotus Förslag	Talousarvio Budget	Talous- suunnitelma Ekonomiplan	Talous- suunnitelma Ekonomiplan
	2017 1 000 €	2018 1 000 €	2019 1 000 €	2019 1 000 €	2020 1 000 €	2021 1 000 €
Tulot - Inkomster		1 966 013				
Menot - Utgifter		108 405				
Netto		1 857 608				
Muutos - Förändring, %						
Tulot - Inkomster		-13,7				
Menot - Utgifter		-25,7				

## 7 01 01 Verotulot

	Käyttö Förbrukning	Talousarvio Budget	Ehdotus Förslag	Talousarvio Budget	Talous- suunnitelma Ekonomiplan	Talous- suunnitelma Ekonomiplan
	2017 1 000 €	2018 1 000 €	2019 1 000 €	2019 1 000 €	2020 1 000 €	2021 1 000 €
Tulot - Inkomster		1 966 013				
Menot - Utgifter		0				
Netto		1 966 013				
Muutos - Förändring, %						
Tulot - Inkomster		-13,7				
Menot - Utgifter		0,0				

Talousarviokohtaan sisältyvät seuraavat määrärahat ja tuloarvot alakohdittain:

	Käyttö Förbrukning	Talousarvio Budget	Ehdotus Förslag	Talousarvio Budget	Talous- suunnitelma Ekonomiplan	Talous- suunnitelma Ekonomiplan
	<b>2017</b> 1 000 €	<b>2018</b> 1 000 €	<b>2019</b> 1 000 €	<b>2019</b> 1 000 €	<b>2020</b> 1 000 €	<b>2021</b> 1 000 €
Tulot - Inkomster						
01 Kunnan tulovero - Kommunens inkomstskatt		1 500 000				
02 Osuus yhteisöveron tuotosta - Andel av intäkterna från samfundsskatten		357 113				
03 Kiinteistövero - Fastighetsskatt		108 000				
04 Koiraverot - Hundskatt		900				

## INVESTOINTIOSAN TAULUKKOMALLIT

### 8 INVESTOINTIOSA

	Käyttö Förbrukning	Talousarvio Budget	Ehdotus Förslag	Talousarvio Budget	Talous- suunnitelma Ekonomiplan	Talous- suunnitelma Ekonomiplan
	2017 1 000 €	2018 1 000 €	2019 1 000 €	2019 1 000 €	2020 1 000 €	2021 1 000 €
<b>8 Investointiosa - Investeringsdelen</b>						
Tulot - Inkomster		74 076				
Menot - Utgifter		392 481				
Netto		-318 405				
Muutos - Förändring, %						
Tulot - Inkomster		-4,9				
Menot - Utgifter		23,0				

### 8 01 Kiinteä omaisuus - Fast egendom

	Käyttö Förbrukning	Talousarvio Budget	Ehdotus Förslag	Talousarvio Budget	Talous- suunnitelma Ekonomiplan	Talous- suunnitelma Ekonomiplan
	2017 1 000 €	2018 1 000 €	2019 1 000 €	2019 1 000 €	2020 1 000 €	2021 1 000 €
<b>801</b>						
Tulot - Inkomster		73 000				
Menot - Utgifter		49 160				
Netto		23 840				
Muutos - Förändring, %						
Tulot - Inkomster		-5,8				
Menot - Utgifter		29,3				

	Käyttö Förbrukning	Talousarvio Budget	Ehdotus Förslag	Talousarvio Budget	Talous- suunnitelma Ekonomiplan	Talous- suunnitelma Ekonomiplan
	2017 1 000 €	2018 1 000 €	2019 1 000 €	2019 1 000 €	2020 1 000 €	2021 1 000 €
<b>Tulot - Inkomster</b>						
52 Kiinteän omaisuuden myynti - Försäljning av fast egendom		53 000				
54 Kamppi-Töölönlahti-alueen tonttien myynti - Försäljning av tomter i Kampen-Tölövikén		20 000				
<b>Menot - Utgifter</b>						
01 Kiinteistöjen ostot ja lunastukset, Khn käytettäväksi - Köp och inlösen av fastigheter, till Stns disposition		2 000				
02 Esirakentaminen, täyttötöyt ja alueiden käyttöönoton edellyttämät toimenpiteet, Khn käytettäväksi - Grundberedning, utfyllnadsarbeten och åtgärder i anslutning till ibrukttagande av områden, till Stns disposition		33 520				
Uutelan kanava - Nybondskanalen		0				
Arabianrannan esirakentaminen - Grundberedning i Arabiastanden		19 650				

**RAHOITUSOSAN TAULUKKOMALLIT<sup>4</sup>**

**RAHOITUSLASKELMA**

	Käyttö Förbrukning	Talousarvio Budget	Ehdotus Förslag	Talousarvio Budget	Talous- suunnitelma Ekonomiplan	Talous- suunnitelma Ekonomiplan
	2017	2018	2019	2019	2020	2021
	1 000 €	1 000 €	1 000 €	1 000 €	1 000 €	1 000 €
<b>Toiminnan rahavirta - Kassavirta i verksamheten</b>						
<b>Tulorahoitus - Inkomstfinansiering</b>						
Vuosikate - Årsbidrag		5 287				
Satunnaiset erät - Extraordinära poster		74 076				
Tulorahoituksen korjauserät - Korrektivposter i inkomstfinansieringen		-92 464				
<b>Investointien rahavirta - Kassavirta för Investeringarnas del</b>						
Investointimenot - Investeringar utgifter		-392 481				
<i>Ylitysoikeus - Överskridningsrätter</i>		0				
Rahoitusosuudet investointimenoihin - Finansieringsandelar i investeringar utgifter		876				
Pysyvien vastaavien hyödykkeiden luovutustulot - Försäljningsinkomster av tillgångar bland bestående aktiva		73 200				
<b>Toiminnan ja investointien rahavirta - Verksamhetens och investeringarnas kassavirta</b>		<b>-331 506</b>				
<b>Rahoituksen rahavirta - Kassavirta för finansieringens del</b>						
<b>Antolainauksen muutokset - Förändringar i utlåningen</b>						
Antolainasaamisten lisäykset - Ökningar i lånefordringar		-16 001				
Antolainasaamisten vähennykset - Minskningar i lånefordringar		45 917				
<b>Lainakannan muutokset - Förändringar i lånen</b>						
Pitkäaikaisten lainojen lisäys - Ökning av långfristiga lån		59 942				
Pitkäaikaisten lainojen vähennys - Minskning av långfristiga lån		-59 942				
<b>Rahoituksen rahavirta - Kassavirta för finansieringens del</b>		<b>29 916</b>				
Peruspääoman sijoitus liikennelaitoksen peruspääomaan - Placering av grundkapital i trafikverkets grundkapital		-29 767				
Pääoman siirto Helsingin Energian pääomasta - Kapitalöverföring från Helsingfors Energis kapital		0				
<b>Toimintapääoman muutos - Förändring i rörelsekapitalet</b>		<b>-331 357</b>				

Taulukon luvut ovat esimerkinomaisia

## 9 RAHOITUSOSA

	Käyttö Förbrukning	Talousarvio Budget	Ehdotus Förslag	Talousarvio Budget	Talous-suunni- telma Eko- nomiplan	Talous-suunni- telma Eko- nomiplan
	<b>2017</b>	<b>2018</b>	<b>2019</b>	<b>2019</b>	<b>2020</b>	<b>2021</b>
	1 000 €	1 000 €	1 000 €	1 000 €	1 000 €	1 000 €
Tulot - Inkomster		101 383				
Menot - Utgifter		82 099				
Netto		19 284				
Muutos - Förändring, %						
Tulot - Inkomster		-57,3				
Menot - Utgifter		-36,8				

### 9 01 Pitkävaikutteinen rahoitus - Långfristig finansiering

	Käyttö Förbrukning	Talousarvio Budget	Ehdotus Förslag	Talousarvio Budget	Talous-suunni- telma Eko- nomiplan	Talous-suunni- telma Eko- nomiplan
	<b>2017</b>	<b>2018</b>	<b>2019</b>	<b>2019</b>	<b>2020</b>	<b>2021</b>
	1 000 €	1 000 €	1 000 €	1 000 €	1 000 €	1 000 €
Tulot - Inkomster		101 383				
Menot - Utgifter		82 099				
Netto		19 284				
Muutos - Förändring, %						
Tulot - Inkomster		-57,3				
Menot - Utgifter		-36,8				

### 9 01 02 Muu antolainaus, Khn käytettäväksi - Övrig långgivning, till Stns disposition

	Käyttö Förbrukning	Talousarvio Budget	Ehdotus Förslag	Talousarvio Budget	Talous-suunni- telma Eko- nomiplan	Talous-suunni- telma Eko- nomiplan
	<b>2017</b>	<b>2018</b>	<b>2019</b>	<b>2019</b>	<b>2020</b>	<b>2021</b>
	1 000 €	1 000 €	1 000 €	1 000 €	1 000 €	1 000 €
Tulot - Inkomster		34 802				
Menot - Utgifter		14 918				
Netto		19 884				
Muutos - Förändring, %						
Tulot - Inkomster		-6,6				
Menot - Utgifter		0,0				



Talousarvioehdotukset valmistellaan yhdellä diaarilla, HEL 2018-005239. Jokaiselle toimieli-  
melle on avattu oma käsittelynsä asialle, joka näkyy alla olevassa kuvassa.

Käsittely 1	Tarkastuslautakunta
Käsittely 2	Kaupunginkanslia
Käsittely 3	Taloushallintopalveluliikelaitos
Käsittely 4	Rakentamispalveluliikelaitos
Käsittely 5	Palvelukeskusliikelaitos
Käsittely 6	Työterveysliikelaitos
Käsittely 7	Kasvatuksen ja koulutuksen toimiala
Käsittely 8	Kaupunkiympäristön toimiala
Käsittely 9	Liikenneliikelaitos
Käsittely 10	Pelastuslaitos
Käsittely 11	Kulttuurin ja vapaa-ajan toimiala
Käsittely 12	Sosiaali- ja terveystoimiala



**Helsingin kaupungin  
hallinnollinen  
organisaatio  
1.6.2017**

